

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 19. ČERVENCE 1939

ZA K 2.—

Gdansko

PAVEL HOFMAN

Od Mukdenu do Tiencinu

V. STRNAD

My bývalí poslanci

Jenom záchrana českého tisku?

PETR VALD

U hraniční závory

JAROSLAV ŘEŘÁBEK

Proč se jezdí do prava, a jiná „proč“

FRANTIŠEK NEDVĚD

Kam s inteligencí. — Vývoj problému uprchlíků. — Češi v Iranu. — O české přizpůsobivosti. — Praha a venkov. — Otázka novinám. — Zemědělec a ti ostatní. — Slovenka Češke. — Slovenské divadlo a čeští herci. — Svatý Václav a Boleslav.

ODBORNÍ LÉKAŘI

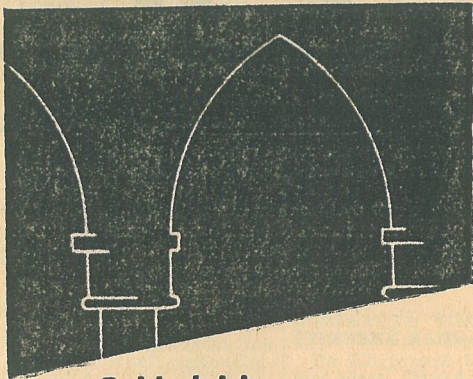
MUDr. ZDEŇKA NEDVĚDOVA-NEJEDLÁ

odb. dětská lékařka, PODOLÍ, PANKRÁČKÁ 14 (stanice elektr. dráhy za Podol. sanatoriem). Ord. 9—10 a 2—4. Tel. 441-77.

MUDr. ANTONIN NEUMANN

odborný lékař nemocí pohlavních, kožních a kosmetiky. Praha II., Na Zbořenci 24 — třetí dům od Karlova náměstí. Ordnuje celý den. V neděli a ve svátek dopoledne. Tel. 41.728.

Pro plastickou chirurgii **Dr. RUDOLF SLUNEČKO**
ord. 3—4 (a podle úmluvy). Telefon 393-79. PRAHA II., VO-
DÍČKOVA 15. (Hlávkův palác.)

Pokladnici,

v které zříjí ty nejužasnější kusy starého českého umění církevně výtvarného i skvělého průvodce velkou uměleckou minulostí českou, představují nejen pro nás, nýbrž i pro cizince, tyto krásné tisky:

Cibulka Josef: **Kostel svatého Jiří na hradě pražském**. Trojjazyčný text. 31 obrazových příloh na křídě. K 48.

Gollerová-Plachá Jiřina: **Látky z pražské královské hrobky**. 21 příloh vyobrazení na křídě. K 33

Jihočeská gotika musea v Českých Budějovicích. 34 barevných příloh obrazových. Brož. K 25

Kramář Vincenc: **Madona se svatou Kateřinou a Markétou** městského musea v Českých Budějovicích. Dvojjazyčný text. 4 obrazové přílohy na křídě. K 30

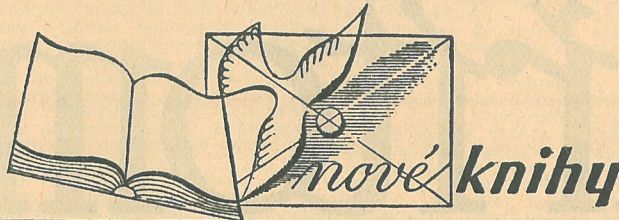
Melniková-Papoušková: **Čs. malířství na skle**. K 52

Dodá každý knihkupec. **FR. BOROVÝ**

u Jaroměře

poskytují komfort velkých lázní za mírné ceny.
S úspěchem léčí: revma, dnu, ischias, nervosu, ženské choroby.

INDRA Bohuslav, **Havlíčkovy práce o verši české lidové písně**. Studie pražského lingvistického kroužku. 24,5×16 cm, 288 stran, brož. K 54.—

JIRMAN Roman Fr., **Smysl českého nacionalismu**. 28×16 cm, 36 stran, brož. K 9.—

JURÁŠEK Stanislav, JUDr., **Příročí (moratorium) peněžních ústavů a předpisy o uvolňování peněz židům a o židovském majetku**. 22×15 cm, 68 str. K 17.—

PAULOVÁ M., **Dějiny Matfje. Díl II. Část prvá**. 22×16 cm, 426 stran, brož. K 60.—
v celoplátěné vazbě K 85.—

MÍŘIČKA - SOLNAR, **Nová úprava trestního soudnictví v rektoriátu Čechy a Morava**. 17×12 cm, 233 stran, váz. K 30.—

CHAMIER J. D., **Ein Fabeltier unserer Zeit. Glanz und Tragödie Wilhelms II.** 23×15 cm, 403 stran, váz. K 75.—

PRICE WARD G., **Führer und Duce wie ich sie kenne. (I know these dictators.)** 20,5×12,5 cm, 357 stran, váz. K 60.—

MASSIS Henri, **Chefs**. 19×12 cm, 257 stran, brož. K 18.—
Affaire du chemin de fer Panevezys-Saldutiskis. — The Panevezys-Saldutiskis Railway Case. 25×16 cm, 756 stran, váz. K 258.—

F. Topič

knihkupectví, Praha I., Národní třída 11

VAŠ VKUS I NÁROKY USPOKOJÍ

OBUV PRO VYŠŠÍ NÁROKY

FERRY GRAUMANN

PRAHA I., PŘÍKOPY 35, schodiště A.

Tel. 315-28.

OBSAH PŘÍTOMNOSTI Č. 28: GAMMA: Němcovo naučení — PAVEL HOFMAN: Na březích řeky Khalky — ZDE-
NĚK SMETÁČEK: Změnila se britská politika? — Světová situace hospodářská — JINDŘICH CHALUPECKÝ: Ne-
snáze s moderním uměním — JAN DRDA: Zaměřte Pražana — Zápas o neutralitu ve Spojených Státech — Radost
ze života — Před dvaceti lety — Litost nad Alšovým Špalíčkem — Kdy se vyčerpají? — Televisie — Zemědělec a
důstojník — Je jasnozřivost možná? — České a německé divadlo v Praze — Češka Slovence, provdané za Čecha —
Tvář Prahy.

Přítomnost

řídí Ferd. Peroutka

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE I., NÁRODNÍ TRÍDA 11.

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622 • Nevý-
žádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok K 100.—, na pět let
K 50.—, na čtvrt roku K 25.—, jednotlivá čísla K 2.—, Pour la Fran-
ce et ses Colonies Frs 2.50. • Dohledací pošt. úřad Brno II. • Novinová
sazba povolena v Brně feditelství pošt a telegrafů pod čís. 119.268/IIIa. •
Odpovědný redaktor J. Diabač.

TISKEM LIDOVÉ TISKÁRNY, BRNO, ČESKÁ 6.

Přítomnost

ROČNÍK XVI.

V PRAZE 19. ČERVENCE 1939

ČÍSLO 29

Gdansko

Na dveřích kanceláře kteréhosi vysokého úředníka polského rozhlasu ve Varšavě se v těchto dnech objevil lístek s nápisem: »Upozorňuji, že termín výbuchu války mi není znám a že neposkytuji informaci na toto téma.« — Nejslavnější gdanský rodák, Artur Schopenhauer, řekl kdysi v klidnějších časech, že na tomto našem naskrze dvojsmyslném světě není nikdy chvíle tak vážné, aby v ní nebylo dost důvodů k žertům. A teď, když je jeho rodné město středem té dvojsmyslné planety, je vtipné upozornění varšavského úředníka zároveň obrázkem z fronty oné »války nervů«, která — jak se i podle něho zdá — našťásti ještě nepřivedla věci k nejhoršímu.

Přenecháme-li hádání budoucnosti kartáčkám a spřízněným druhům živností, můžeme přece s prospěchem přehlédnout nedávnou minulost a bezprostřední současnost se všemi jejich tendencemi dalšího vývoje.

I. F a k t a.

Být objektem nebo subjektem politiky, a to znamená být otrokem nebo pánem svého osudu: to byla otázka, jež pro Gdansko nepřestala být aktuální od roku jeho založení. A byla-li poloha při ústí nejdůležitější řeky evropského severovýchodu příliš lákavá a tedy příliš exponovaná, než aby tu na křižovatce mocenských zájmů mohl obchod zůstat nerušeným obchodem, byl statut svobodného města pod nesitelnou záštitou kompromisem, jaký ještě nejspíše vyhovoval nátuře kupců a kupčičků. To by mohlo vysvětlit, proč se Gdansko v r. 1454 vzepřelo režimu Křižáků a dobrovolně se podrobilo suverenitě polských králů, kteří mu slíbili autonomii; a proč v napoleonské době nemělo nic proti francouzské posádce ve svých zdech, jen když nad nimi směly po sedm let znovu vlát prapory Svobodného města.

Ve francouzských Versaillech byl o sto let později obnoven podobný stav článkem 100—108 mírové smlouvy, která pak byla v tomto bodě precizována rozhodnutím Rady Společnosti národů ze dne 22. června 1921:

»Polská vláda je zvláště pověřena zajistiti v případě potřeby obranu gdanského území jakož i udržení pořádku na území svobodného města Gdanska v případě, že by se síly místní policie projevíly být nedostatečnými. — Vysokému komisaři Společnosti národů náleží, aby v kterékoliv situaci vyzval přímo polskou vládu, aby zajistila ochranu Gdanska nebo aby poskytla nezbytné prostředky k udržení pořádku na území svobodného města Gdanska v těchto případech: a) V případě, že by území svobodného města Gdanska se stalo předmětem útoku, hrozby útoku nebo nebezpečí útoku se strany některého sousedního státu; b) v případě, že by z jakékoli příčiny polská vláda pozbyla náhle a skutečně možnosti vykonávati svá práva, jež jí zaručují svobodné a úplné používání přístavu.«

Německé obyvatelstvo města bylo zklamáno, i když mu čísla statistik ukazovala, že celkový roční obrát

jeho přístavu, který v r. 1913 činil necelé 2 miliony tun, dosáhl v r. 1928 téměř pětinasobné výše.

Dnešní Gdansko má 240 tisíc obyvatel, celé jeho území (1966 km²) jich má přes 400 tisíc. Do nedávna bylo čtvrtým největším přístavem evropské pevniny, jako dlouho bývalo čtvrtým největším přístavem středověké Hansy. Teď už asi šest let muselo postoupit toto místo Gdyni, které v Polsku rádi říkají »zázračné město«. O tom dost přesvědčivě mluví tabulka s údaji celkového obrátu zboží, transportovaného (v dovozu i vývozu) oběma přístavy (v mil. tun):

	1928	1929	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Gdansko	8.4	8.4	4.9	5.6	4.6	4.9	5.4	6.0
Gdynia	1.7	2.7	5.7	6.7	7.1	7.4	8.6	8.7

Ještě mnohem výmluvnější je tabulka, podávající přehled vývoje celkové hodnoty vývozu a dovozu (v mil. zlotých):

	1928	1929	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Gdansko	1476	1492	408	412	355	377	416	376
Gdynia	79	135	536	655	762	948	1198	1183

Stačí srovnat obě tabulky, aby se vidělo, že Polsko — daleko největší zákazník obou přístavů — vede přes Gdyni zboží vyšší hodnoty a nižší váhy, zatím co přes Gdansko diriguje zásilky opačné charakteristiky. Snad to ani není jen zlá vůle varšavských činitelů; nesmí se totiž zapomínat, že velkolepý gdynský přístav nestačí už pro příliš vzrostlou dopravu zboží, které by se tu zbytečně prodražovalo, kdyby tu proto muselo déle ležet. Ale v kruzích gdanských obchodníků a loďařů rostlo v posledních letech přesto rozhořčení, k němuž Varšava dala někdy i přímý podnět; tak třeba v r. 1937, kdy po výjimečně špatných žních v Polsku vydala zákaz vývozu obilí přes Gdansko, kdy však spolehlivé zprávy z Gdyně hlásily jeho export — třeba minimální — přes tento konkurenční přístav.

Na začátku své nové existence nepomýšlelo Polsko na to, aby v Gdyni zbuďovalo velkolepý přístav nákladem, který se snad pořád ještě nerentuje. Kdo měl před dvaceti lety zájem na tom, aby mu v sousedství nenarostla tato nepřijemná konkurence, mohl tomu tenkrát zabránit rozvážnou obchodní politikou, jež by se nedala vésti jinými zřeteli než čistě komerčními. Úvahy tohoto druhu mají ovšem dnes už jen historickou cenu; uprostřed zbraní nemlčí jen mýsy, nýbrž i chladný rozum.

II. Činy:

Snad si vyslanec polské republiky v Berlíně pomyslel, že se někdy křivdí příslovecným božím mlýnům, když jel do Varšavy s návrhy německé říše na řešení gdanské otázky — to bylo v těch březnových dnech, kdy svět byl ještě ohlušen rachotem motorizovaných oddílů po pražské dlažbě. Berlín žádal změnu statutu Svobodného města, která by znamenala návrat města k Říši, exteritoriální spojení Německa s Gdanskem přes území polského koridoru a bezodkladné řešení otázek německých menšin.

První odpovědi Polska byla jeho mobilisace z 21. března, druhou byla odmítavá odpovědní nota z 26. března, třetí bylo přijetí britské garancie z 31. března, čtvrtou konečně řeč ministra zahraničních věcí Becka z 5. května, v níž už odmítavě reagoval na Vůdceovu řeč z 28. dubna, na jeho vypovězení německo-polské smlouvy i na jeho nabídku nové pětadvacetileté úmluvy.

To byl počátek prudkého spádu událostí, soustřeďujících se letos kolem Gdanska, o němž bylo řečeno, že se stalo novými Sudetami. Jak se zdá, točí se naše planeta nejen astronomicky, nýbrž i politicky od západu na východ; o rychlosti, s níž se pohybuje, mohou nejlépe svědčit slova Vůdce a říšského kancléře z 20. února 1938, charakteristická pro tehdejší pohodu na evropském Blízkém východě:

»Od té doby, co Společnost národů ustala ve svých pokusech vnášeti neklid do Gdanska, ztratil tento bod, nejnebezpečnější pro evropský mír, úplně svůj mír ohrožující ráz. Polský stát respektuje národnostní podmínky v Gdansku, kde zase Němci se své strany respektují práva Polska.«

Od té chvíle se mnoho změnilo, ve světě i v Gdansku, kde se kritické momenty množily geometrickou řadou. Polsko považovalo za vhodné odpovědět na srazy nacionálněsocialistických SA a SS v městě soustavným obklíčovaním jeho území. Tvrdí, že v gdanských zdech je 10.000 ozbrojených mužů; jisto je, že polské ozbrojené síly dosahují jen v Tčevě, posledním předmostím na Visle, počtu aspoň pětinasobného a že v celé zemi stojí ve zbrani milion mužů. Ve varšavském tisku se objevily zprávy o dopravě zbraní a střeliva do Gdanska; jisto je, že polská Westerplatte se proměnila v jediné muniční skladiště pro těžké dělostřelectvo, rozestavěné kolem města a přístavu, a že celý koridor se rychle opevňuje. V polovině května byl p o l s k o u hlídkou zastřelen n ě m e c k ý občan Gdanska, načež p o l s k á vláda podala protest proti činnosti SA a SS na gdanském území. V červnu se pokusil papež o prostředkování, brzy však musel jet varšavský nuncijs do Říma ohlásit nezdar runcimanovské akce Pia XII. Dne 29. června vyvrcholily za účasti presidenta Mościzického demonstrace pro polské pomorí pod heslem »Nedáme se zahnat od Baltu!« Hned nato vyhlásil gdanský senát utvoření Dobrovolnického sboru, do něhož se měli — nejpozději do 6. července — přihlásit všichni němečtí mužové od 16 do 25 let; což se obešlo bez formálního protestu varšavské vlády.

Mezitím se polský velvyslanec hrabě Raczyński vrátil z Varšavy do Londýna s novými návrhy na řešení gdanské otázky. Návrhy mají jak se zdá čtyři hlavní body:

1. Polsko zruší svoje diplomatické zastoupení v Gdansku;
2. dá souhlas k odvolání vysokého komisaře Společnosti národů ze Svobodného města;
3. usnadní dopravní spojení mezi Gdanskem a Říší výstavbou dálnice přes koridor, která však nebude patřiti Němcku, nýbrž Polsku a nebude mít ani exteritoriální ráz;
4. Polsko nedá souhlas k žádným změnám v státoprávním a celním postavení Gdanska.

Ve Varšavě si asi nedělají zbytečných ilusí o osudu podobných podmíněných návrhů; znají nepodmíněný výrok Vůdce a říšského kancléře: »Gdansko je německým městem a přijde zpátky k Říši.«

III. Slova.

»Nechtěli bychom — napsala v těchto dnech »Gazeta Polska« — aby Francouz nebo Angličan musel nastavit svůj krk pro jakousi malou gdanskou chiméru. Ukázali jsme už nejednou v dějinách, že se dovedeme bit.« Co na tohle říkají Francouzi a Angličané sami?

Není tomu tak dávno, co »Times« vyslovily názor, že »Gdansko nemůže nikomu stát za válku.« U nás, kde jsme dosud nezapomněli na velmi podobná slova téhož nejměrodatnějšího londýnského listu z loňského podzimu, bylo dost nejistoty o tom, co se tou větou vlastně míní. Ostatní britská žurnalistika ji komentovala v tom smyslu, že každý pokus o změnu statu quo v Gdansku by nutně znamenal válku, a že by tedy nemělo k takovému pokusu dojít.

Ruský tisk zachovává na rozdíl od anglického a francouzského velikou rezervu, pokud jde o Gdansko. A nejen ruský tisk, též ruští státníci. Molotov je patrně jediným vůdcím politikem v Evropě, který dosud neměl co říci ke gdanskému tématu: patří snad i Gdansko k pověstným Stalinovým »kaštanům«, jež nemají být za jiné tahány z ohně? Průtahy moskevských vyjednávání v této době by bylo tak lze chápat. Není-li v současné evropské polyfonii slyšet oficiální ruský hlas, nebude nemístno připamatovat starší sovětský názor o gdanských věcech. Byl vysloven v oficiálních moskevských »Izvěstijích« dne 3. října 1928:

»Autoři versailleské smlouvy — čteme tam — spáchali kromě jiných hanebností i zločin odtržení Východního Pruska od ostatního Německa. Tím vznikl politický problém neobyčejné ostrosti, jenž znepokojuje celou Evropu. Jde tu o to, aby bylo zachráněno německví Východních Prus. Jak se to může stát? Kdyby Německo chtělo vidět jasně ve zmatku východní Evropy, počítalo by jen se Sovětským Svazem a s jeho mohutnými prostředky, jež by mohly Prusku pomoci se pozvednout a splnit svoji německou úlohu na celém evropském východě.«

IV. Znamení.

V mlčení Moskvy odpovídá Londýnu, Paříži a Varšavě Gdansko samo hlasem svého nacionálně-socialistického orgánu »Danziger Vorposten« z 11. července:

»Stará taktika Varšavy, která chce udělat ze zeměpisné polohy Gdanska na ústí Visly oporu pro polské nároky, je zřejmě potřena faktem, že Polsko tento proud úplně zanedbává a že Visla je pro polskou paroplavbu bezvýznamná. Na druhé straně vědí obyvatelé Gdanska sami nejlépe, proč chtějí k Říši. V Gdansku jsou rádi ochotni vzdáti se »výhod« polského transitu v přístavu, jenž pro obyvatele města dnes nemá téměř žádného užítku. Je to typicky anglickým chováním, tvářili se Chamberlain, jako by chtěl chránit zájmy gdanských občanů, zatím co současně hájí polskou thesi. Ani Anglie ani ženevská liga se v minulých desetiletích nestaraly o Gdansko, takže Gdansko si nyní vyprošuje, aby se předstírala »péče« o jeho potřeby. Anglii a Polsku právě nejde o Gdansko, nýbrž o obklíčovací politiku, již se Polsko dalo k dispozici a pro niž od Anglie dostalo bianko-směnkou. — Mezinárodní záležitosti je Gdansko jenom potud, že svědomí a spravedlnost světa by se byly měly už dávno vyslovit pro revisi nemožného a libovolného rozdělení německého východu.«

Situacím, jako je nynější, se v diplomatickém žargonu říká »neprůhledná«. Z Berlína a Říma je slyšet rozhodné »Zpátky k Říši!«; z Londýna, Paříže a Varšavy se odpovídá: »Caus belli!«; v Moskvě se očekává — to je smyslem nedávného sensačního článku Ždanovova v »Izvěstijích« — druhý Mnichov. Věru, kdo by chtěl hádat ze všech znamení na smutném nebi Evropy?

Pavel Hofman

poznámky

Kam s inteligencií

Každá zmena štruktúry spoločnosti alebo lenom určitého úseku prináša v zápätí radu problémů, ktoré nebývajú nijak ľahko riešiť. Jeden z nich — a nesporné veľmi dôležitý — je pro nás umiestnenie studovanej inteligencie. »Prítel« i odpúrci nám veľmi často vytýkali, že sme neprihliželi k možnosti a skutočné potrebe a posilali do škol více lidí, než jsme mohli potřebovat. V letech krise jsme měli nadbytek studovaných lidí, pro které jsme nedovedli opatřit přiměřené zaměstnání. Po podzimních událostech a zejména zřízením Protektorátu dostala se otázka zařazení inteligence do stadia, které naléhavě volá po rychlém a důkladném řešení. Mimo úředníků, učitelů, techniků a specialistů pro různé obory přibýlo několik tisíc důstojníků a dělesloužících vojáků z povolání.

Hledají se cesty, nacházejí se prostředky, které usnadňují situaci, ale stále máme několik tisíc nadbytečných.

Nadbytečných! To není pravé slovo. — Skutečnost je však taková: Máme lidi a nemůžeme upotřebit jejich schopností a sil. Na druhé straně pocítujeme různé a vážné nedostatky. Mnoho by mohli říci činovníci osvětových sborů. Často dalo velmi mnoho práce a námahy než byl opatřen řečník pro přednášku na odborné téma. V novém prostředí čeká osvětové sbory velmi mnoho a velmi odpovědné práce. Některé organizace a útvary, zejména pokud měly politický charakter anebo byly součástí, případně souběžcem politických stran, likvidovaly, jiné omezily činnost na úzký okruh zájmový. Bude však třeba vysvětliti mnoho otázek, které dnes volají a budou volat naléhavě po jasném a dnešním duchu odpovídajícím vysvětlení a objasnění. Výchovu nejširších vrstev není možno ponechat na bedrech jedinců, kteří na vlastní pěst studují to či ono. Je zapotřebí ústředně organizované a jedním ústředím prováděné, plánovitě a soustavně práce.

Zde by měla široké pole působnosti Národní kulturní rada. Nyní, v letních měsících, před příchodem podzimu, je nutno zříditi odborné školení referentů pro kulturní činnost. Vytvořiti kádry pracovníků v Praze i sídlech krajů a podle možnosti i okresů, aby byl vždy k dispozici referent při nejmenší ztrátě energie a za nejmenší možný náklad. Ovšem nikoliv jenom řečník, který dovede hodinu nebo půl druhé vykládati, ale učitel, vykladač, který také dovede odpovéděti na otázky posluchačů. A těch bude mnoho.

Mnohé v našem budoucím národním životě přijme nové formy. Má-li být proveden přechod hladce, bez nepříznivých otřesů a snad i tíživých ztrát, může se tak státi jenom dobře promyšlenou a včas prováděnou profylaxi — výchovou národa způsobem odpovídajícím dnešním poměrům. Poučení o nových poměrech a povinnostech každického příslušníka národa nebude možno dáti jenom v listech nebo snad na schůzích Národního souručenství.

Otázka národní svébytnosti vyžadá si velmi mnoho od všech příslušníků národa. Denní život to prokáže.

Velmi mnoho práce na kulturním poli, zejména mezi vrstvami zaměstnaneckými, vykonaly v minulosti odborové organizace. I činovníci těchto shodně konstatují, že řečníků, kteří ovládali určité otázky aspoň »dobře«, nebylo mnoho. Často i velké, početné silné a finančně situované organizace s dostatečnými prostředky, měly jen několik málo pracovníků, kteří ovládali i jiná témata než úzce organizační. Za změněných poměrů bude možno odborovým organizacím vykonati více než dříve. Soustředění ve velké celky znamená podstatnou úsporu výdajů proti dřívějšímu. Zákaz výluk a stávek a nová úprava námezdního poměru i řešení případných nedorozumění novými metodami, činí zbytečnými stávkové podpůrné fondy, které hospodářství odborových organizací značně zatěžovaly. Těchto peněz bude možno — a pokud známe vedoucí činovníky odborového hnutí také jistě bude — použito na zvýšení duchovní úrovně členstva.

Rozumný zaměstnavatel ví, že dělník vyšší duchovní úrovně je lepší pracovník než dělník zanedbaný nebo zastošlý. Utvořením jediné a jednotné politické strany českého národa zmizí politické boje a šarvátky. Nezmizí tím názorové rozdíly. Odstranit je a uvésti život do správných

kolejí není možno provésti dekretem, nýbrž jenom usilovnou, soustavnou a plánovitou výchovou.

Velké podniky, ve kterých pracují stovky a tisíce zaměstnanců, jsou velmi důležitým polem působnosti. Zaměstnavatelé by neměli čekat na nařízení a zákroky vlády, ale dohodnouti se ve svých stavovských organizacích a zříditi sbory kulturních pracovníků, které by pečovaly o zvýšení duchovní úrovně zaměstnanců. Touhu zaměstnanců po vyšším stupni výchovy, po dosažení odborného vzdělání a poznání oborů, které často nemají s denní prací ničeho společného, dokazují nejlépe četné návštěvy kursů kulturních organizací. Byla to jenom často otázka hmotných prostředků, která znemožnila nadanému chlapci z četné rodiny studium.

Zvláštní pozornost jest třeba věnovati dospívající mládeži. Pokračovací školství živnostenské nemůže splniti úkoly, které v nejbližší době bude nutno vyřešiti. Nebylo by v neprospěch podnikatelů, kdyby byly zavedeny pro mládež kursy s povinnou návštěvou a vyučovací doba započítána do pracovní doby.

Vláda má vždy ovšem možnost, aby tam, kde není dosti porozumění a smyslu pro dobrovolnost, zakročila nařízením.

Čeká na nás mnoho práce a záleží na nás, zda nás historie, tento soudce nanejvýš sice přísný, ale ve stejné míře spravedlivý, pochválí či odsoudí. Žijeme v mimořádné době, která vyžaduje mimořádných opatření. Máme dostatek materiálu, pečujme o jeho plné, účelné a národu prospěšné využití.

Josef Žalský

Vývoj problému uprchlíků

Informační sekce Společnosti národů vydala právě knížku pod názvem »Uprchlíci« (Les Réfugiés), v níž se podrobně popisuje vývoj tohoto poválečného problému, pokud se jim zabývala v nějakém vztahu Společnost národů anebo některé její instituce. V úvodu se konstatuje, že Nansenův úřad, zřízený Společností národů pro péči o uprchlíky a pro studium a rozřešení tohoto problému, měl býti zrušen v prosinci 1938. Nestalo se tak proto, že problém uprchlíků, který se již již zdál odumírat, dostal mocné injekce novými politickými událostmi v Evropě koncem roku 1938 a počátkem roku 1939.

Uprchlíky problém ovšem není nic nového, speciálně evropského anebo poválečného. Války, politické převraty, epidemie, vnitřní boje politické, sociální a náboženské, hlad anebo přírodní katastrofy ve všech stoletích, vytvořily masy uprchlíků, jimiž se musily zabývat země, kterým do příčin této emigrace vlastně původně nic nebylo.

Po světové válce zprvu šlo o repatriaci vojenských zajatců. Proto byl r. 1920 vytvořen zvláštní úřad, jehož šéfem byl jmenován dr. Nansen. Ve dvou letech se mu podařilo vrátit do jejich domovů 430.000 válečných zajatců 27 národností. V téžže okamžiku však se objevil problém uprchlíků ruských, řeckých, asyrských a arménských, který vznikl z příčin ryze politických. Ruská revoluce vyhnala z ruského velenství asi dva miliony uprchlíků, z nichž část byla civilistů, většina však příslušníků různých armád, Kolčakovy, Denikinovy, Judeničovy a Wrangelovy. Největší proud se obrátil do států s Ruskem sousedících v Evropě, ale také do států v Malé Asii, menší část do země Dálného východu. Někteří si přinesli dosti hmotných prostředků, anebo alespoň mocné styky, většina však byla náhle žebráky. Jejich situace se v zemích asyly rázem zhoršila, když se začala hospodářská krize r. 1922-1924.

Nešťastná válka Řeků s Turky krátce na to (r. 1922) vyhnala skoro všechno řecké obyvatelstvo z Malé Asie. Řeků bylo asi půl druhého milionu. Vítězná turecká vláda v Ankarě vyhnala však ze země také asi 300.000 Arménů, kteří stejně měli za sebou již děsivou válečnou kalvárii a 30.000 asyrsko-chaldejských křesťanů, asijských křesťanských vyznání. Ti zaplavili zejména levantské břehy. Do Cařihradu, tou dobou v moci Dohody, vpadlo asi 170.000 Rusů, 75.000 Turků a 155.000 Řeků a Arménů. Žádné zbraně, žádná opatření nebyla s to odstrašiti tyto zbídačelé nešťastníky, mezi nimiž řádily hrůzné epidemie.

Dr. Nansen byl proto také jmenován vysokým komisařem pro uprchlíky vůbec a dána mu plná moc, aby spolupracoval s nesčetnými britskými, americkými, židovskými a jinými pomocnými organizacemi, jež se narychlo tvořily z humanitních společností a ze Společnosti Červeného kříže

ve všech zemích. Především bylo třeba jim dáti dokumenty. Byl vytvořen tak zvaný »Nansenovský pas«. Dále bylo třeba peněz, léků a lékařů. Sbíralo se po celém světě.

Současně se hledalo pro uprchlíky umístění, což se dělo pomocí diplomatického tlaku velmocí. Tak bylo mezi Bulharskem a Řeckem vzájemně vyměněno menší nové obyvatelstvo, 52.000 Bulharů za 30.000 Řeků a pak mezi Řeckem a Tureckem 358.000 muslimanů za 193.000 Řeků. Popisovat těžkosti politické, dopravní, hmotné, zdravotní a všechnu tu lidskou bídu s tím spojenou, je nemožné. Citovaná knížka však suchými větami a daty, podává o ní přímo děsivý obraz. Zvláště hrozné byly epidemie mezi řeckými uprchlíky z Turecka, bydlícími kolem Korintu v nouzových koloniích a politování hodné násilí všeho druhu, včetně vyvražďování a mučení, jimž v téže době trpěli Arméni a Asyřané v tureckých a syrských krajích. Tito nešťastníci se za války připojili k Dohodě, bojovali v počtu asi 30.000 po jejím boku a po skončení války byli ponecháni bez ochrany v Turecku, zuřícími touhou po pomstě. Knižka, ze které toto tak stručně citujeme, ukazuje, jak putovali s místa na místo, jak ve svém zoufalství bojovali s nejrůznějšími policejními a vojenskými oddíly, jak byli zabíjeni, mučeni a jak umírali. Zbytečně, ale nemohli jinak. Nakonec se zbytek těchto nešťastníků dostal do Iraku, kde našel útulek. Ale tu, když se zdálo, že konečně jim nastane klidnější život, třebaž v bídě, se náhle vzdala britská vláda mandátu nad Irakem. Pronásledování Asyřanů ovšem ihned začalo zase. Nakonec z nich zbylo asi šest tisíc, kteří se usadili v Syrii. K nim postupně přibývali další uprchlíci. Nyní je asi 20.000 Asyřanů v severním Iraku, kde tvoří křesťanskou menšinu a 9000 kolem Chaburu v Syrii.

R. 1930 dr. Nansen zemřel, ale úřad pod jeho jménem zůstal v činnosti za několika dalších vysokých komisařů.

Celá serie mezinárodních konvencí, dohod, ujednání, smluv a opatření se pojí s tímto problémem. Nelze je ani vyjmenovávat, ani se zmínit o jejich obsahu. Tvoří se po prvé právní pojem lidí »bez vlasti« (apatride) a určuje se přesně, kdo je uprchlíkem a jak se s ním má podle tohoto nově formulovaného doplňku mezinárodního práva zacházet. Současně byla vybudována asi ve dvaceti zemích síť zvláštních úřadů, dobrovolných a dobročinných institucí, které se zabývaly uprchlíky, poskytovaly jim nejnútnejší prostředky k živobytí, opatrovaly je dokumenty a posílaly je do zámořských zemí.

Počátkem roku byl jmenován nový vysoký komisař, Sir Herbert Emerson, pro péči o uprchlíky, se sídlem v Londýně a jeho náměstek, bývalý švýcarský úředník Společnosti národů dr. Gustav Kullman. Jejich úkolem je vstoupiti ve styk se všemi vládami, jak zemí, z nichž emigrační — na něž se nyní péče také rozšiřuje — a uprchlíci pocházejí, tak vyjednávat také se zeměmi, do nichž by bylo možno je poslat, aby tam založili nový domov.

Jan Skála

Češi v Iranu

Letos početná skupina českých lidí odešla za prací do Iranu. Zároveň se projevil o jejich osudy zájem v českém tisku, který posleze na sebe vzal formu »dopisů našich krajanů z Iranu«. Bohužel, tisk přejímá obsah i formu takových dopisů bez kontroly. Celkem jsou to nezávažné věci, podané však způsobem, mírně řečeno ne lichotivým pro postiženou zemi. Neznalost poměrů a krátký dohled takových pisatelů vytvoří falešný obraz, nadto ještě skreslený notnou dávkou romantismu. Ale druhá stránka takových dopisů je vážnější: je to, i když neúmyslné, podkopávání našeho obchodního podnikání v této části světa.

Iran je země, která milovými kroky dohání západ. Není to dávno, kdy nynější vláde Iranu vydupal ze ztrouchnivělého zastaralého rádu nové jiskry vykopru a civilizace. Vydupal nové formy života, novou generaci vymaněnou z reakčního silného vlivu náboženství; vzbudil vlastenectví, dal lidu školy, dal mu inteligenci vychovanou na nejlepších evropských vysokých školách. Zřídil vysoké školy. Zaváděl nové a nové reformy, které přibližují tuto zemi stále více západu. Je to výkon, který nemá hned tak příkladu.

Vybudoval průmysl a armádu, kterou moderně vyzbrojil. Zavedl v zemi bezpečnost, vystavěl množství moderních továren, zlepšil zemědělství, vytvořil síť automobilových spojů, překonávajících rozsáhlé pouště. Zbořil staré město křivých uliček a nemocí a vystavěl nový Teheran s širokými

asfaltovými třídami. Jeho snem je vytvořit ze svého sídelního města Paříž orientu. Vytvořil vyhovující státní aparát: ministerstva, pošty, policii. Vymanil zemi z cizích politických vlivů; dnes Iran tvoří významné závaží na politických vahách v blízkém orientu. A jako jednu ze svých hlavních ideí vystavěl první iranskou železnici od Kaspického až k Perskému moři. Dílo technicky velmi nesnadné: dnes na této trati již projíždějí vlaky.

Je přirozeným výsledkem těchto rozsáhlých změn, že vzniklo značné a citlivé sebevědomí omlazeného národa. Reakce na všechny nepříznivé poznámky ve světovém tisku jsou velmi prudké a mívají za následek různé sankce a i diplomatické zákroky. Není to dávno, kdy urážlivá poznámka ve francouzském tisku vynesla Francii velmi nepříjemný diplomatický konflikt. Tolik k osvětlení vnitřních poměrů této země.

Účast Čechů při výstavbě nového Iranu byla význačná. Výsledkem těžké a dlouhé práce je dobrý zvuk českého jména a dnes jsou Češi vlivným technickým činitelem. Události v Evropě samozřejmě promítly se i do Iranu. Ale české firmy zachovaly si dosud své konkurenční schopnosti. Ale je třeba jim pomáhat i doma. Je třeba vyvarovat se všech neprozřetelností, které by jim mohly podrážet nohy.

Je to až pozoruhodné, s jakou nedomyšleností přetiskují naše noviny nekontrolované dopisy. Kdyby na těchto článcích nebyli podepsáni čeští lidé, zdálo by se, že pocházejí z centrály nepřátelské propagandy s cílem podkopat naše postavení v cizině.

Zde, v Iranu, sledují pozorně cizí tisk. Každá poznámka je kvitována s větším či menším zájmem. Je jistě snadné představit si účinky takové reportáže, kterou na příklad nedávno otiskl přední pražský list. Jaké asi k nám pocítovali sympatie iránští úředníci, když se dověděli, že jejich slavná železnice, k jejímuž ukončení byly před nedávnem vyměňovány blahopřejné telegramy mezi Iranem a velkými evropskými státy, má »... značné nedostatky... že... správkárný jsou také nedostatečně vybaveny... že... domorodí průvodčí rádi v noci ve službě spí...«; korunou je pak věta, že »... na zdejší zámečníky Peršany nelze spoléhat. Takhle se hosté nechovají, i když snad vidí nějaké nedostatky.

Ale dojmy pana strojívuče X se otisknou v nápadné úpravě v předním listě a výsledky pak budou podle toho. Třebaže jde o moderní železnici, již z podtitulku se neinformovaný čtenář dovídá o sensacích: »Traf v divokých končinách — Obývací domky z bláta — Jezdí se bez jízdního řádu.« Není snad ani třeba podotýkat, že pan X není nucen bydlit v blátěných chatrčích, aspoň ne takových, jaké si u nás doma pod tím názvem představujeme. Takovým způsobem se to tedy nedá dělat.

Je jisté, že po takových dávkách podobných informací, rozhodující činitelé iránští nebudou pocítovat nějaké zvláštní přichylnosti k oferujícím českým firmám, a že se tu objeví první následky populárních reportáží z Iranu. A dočtou-li se, zase v jiných novinách, romantické staří o cestování na velbloudech, a to na velmi frekventovaném automobilovém spoji Pahlevi—Teheran, zakrotí nad tím asi hlavou. Bude se jim to zdát příliš silné. Nehledě při tom k další netaktnosti: země, která provádí veškerou osobní dopravu kvalitními auty, země s dostačující autobusovou sítí, nerada vidí, zapomíná-li se na tento fakt a píše-li se místo toho o dopravě na velbloudím hřbetě. Třebaže ještě zemi křížují nákladní karavany, tento způsob dopravy nese pro moderní Irance pečeť zastaralosti, a je přímo markantní, jakým tempem se nahrazuje moderními prostředky. Není třeba psát o velbloudech, ale o autech, letadlech a železnicích. Iran dává přednost zprávám o pokroku před zprávami o blátěných chatrčích. Dává přednost zprávám o nových továrnách, o silcích pro 65.000 tun obilí s nejmodernější továrnou na zpracování obilí, kterou postavili Češi; o silnicích, cukrovarech a ostatních dílech, kterými se Češi zasloužili o modernisaci Iranu.

Je třeba informovat o aktivech cizích zemí, pak můžeme mít naději na úspěch. Je třeba věnovat větší péči při výběru informativních článků, je třeba zaměřovat dále, než na pouhé pobavení čtenářů. Každý odpovědný redaktor musí uvažovat o následcích každého uveřejněného slova v nejšířším slova smyslu. Škody takto napáchané nám již stačí.

Inž. H. K., Lanna B. P. 44. Teheran

O české přizpůsobivosti

Nelze patrně ten zajímavý zjev vyjádřit číslicemi, ale byla by asi velmi poučná ta statistika, jež by řekla, kolik českých důstojníků, úředníků a jiných veřejných zaměstnanců uzavřelo za trvání bývalé československé republiky, sňatek s ženami jiné národnosti, zejména s Němkami a Maďarkami. A nebylo věru takových smíšených manželství nemnoho!

V ryze českých krajích žili sice také veřejní zaměstnanci němečtí, ale jak poměrně málo z nich bralo si za ženy dívky, z prostředí, v němž žili.

Nebylo tomu konečně jen v rodinách úřednických, nejinak tomu bylo i v rodinách dělnických a řemeslnických. Kolik Čepičků a Pšeničků změnilo se na Czepiczky a Pscheniczky, kolik odnárodnivších se našinců přejímalo v německém prostředí nejvášnivější německý nacionalismus! Jak dovedli si Němci uhájit a udržet své národnostní ostrůvky v slovanském moři, jak si na příklad zachovali jazyk a národnost němečtí dřevorubci na Podkarpatské Rusi nebo němečtí vesničané na Štocku! Porušila se sice na příklad na Štocku stálými sňatky s Čechy jazyková ryzost, vznikala zvláštní německo-český dialekt, jemuž říšíští němečtí vojáci rozuměli jen s obtížemi, ale Němci zůstali Němci, i když příměsek české krve přebarvil jejich mluvu výrazně.

Na výklad české přizpůsobivosti německému prostředí nevystačíme teoriemi o hospodářském tlaku a tvrzeními o větší přitažlivosti silnějšího a mocnějšího národa. Zdá se, že v české povaze je cosi podivného, cosi, co souvisí s českým cizomilstvím vůbec. Proč jsme vždycky cizí chválili a domácí hanili, proč jsme znali celý svět, a neznali svůj domov, proč v Tylově pohádce Švanda musel prodělat trpkou odyseu, než přišel na chuť své vesnici a své Kačence, již hanebně zradil pro exotická velkoměsta a cizí princezny? Ne že bychom schvalovali laciné peciválství a pohodlnou větu: »Co je české, to je hezké«, ale tady někde, v českém cizomilství, bude patrně kořen těm houfným národnostním přelomům a přechodům — tady někde bude příčina těch tak četných česko-německých smíšených sňatků, i když ovšem není to příčina jediná, příčina všecko vysvětlující.

Dnes, kdy nás osud zatlačil do národnostní defensivy, musíme — zdá se mi — právě s m i š e n é s ň a t k y veřejně označit za nebezpečí pro náš národ.

Ale hranicím české národní přizpůsobivosti hrozí dnes nebezpečí ještě i jinde. Příbývá českých otců a matek, jež se dívají s obavami na jazykové neznalosti svých dětí, zejména, mluvíme konkrétně, na jejich neznalost němčiny, a čas od času slyší už české rodiče uvažovat o tom, že bude nejlépe dát nějaký čas své děti na německou školu. »Tam se naučí nejlépe německému jazyku, tam si nejvíce zvykne stýkat se a hovořit s Němci, a že by se odnárodnilo, o to nejsou žádné strachy, vždyť jsme přece tak dobrá a rádná vlastenecká rodina.«

Ano, jste, vy staří — ale ta osudná česká přizpůsobivost! — Musíme všichni znát dobře německy, musejí znát perfektně německy naše děti, zajisté, nelze o tom pochybovat, ale jsou jiné cesty k té jazykové znalosti a dokonalosti než pobyt na jinonárodní škole.

»České dítě patří jen do české školy«, snad nikdy nebylo toto heslo časovější než dnes. — Dobří učitelé němčiny, soukromé hodiny němčiny, dobře organizovaný pobyt českých dětí v prázdninových jazykových koloniích — to všechno ano — ale jinak české dítě musí v české škole zůstat. Což platí o všech stupních školských, i o stupni nejvyšším. Doplnit si dodatečně českou školní výchovu výchovou jinojazyčnou, to už je jiný problém — ale jenom ne začít považovat německé školy za něco lepšího, dokonalejšího a užitečnějšího než jsou školy naše.

Dnešní nacionálně socialistické Německo národní výchovu označuje za základ výchovy. Pochopí, že vycházíme od stejného předpokladu. Hitlerovo Německo proklamuje důrazně svou nechuť k metodám germanisačním — věříme, že nás opravdu germanisovat nebude. Bojíme se jen, aby se naši lidé negermanisovali dobrovolně sami. Starost o český jazyk, péče o českou rodinu, starost o českou školu — to jsou dnes naše úkoly největší. A abychom se snad nestali česky mluvícími Němci, to už je věc našeho umění, naší literatury, naší vědy. O to již starosti nemáme.

Jen aby ta stará česká přizpůsobivost v těchto vážných dobách náš národ početně neoslabil! »Češi, žněte se jenom s Čechami, Češky, vdávejte se jenom za Čechy, české dítě jenom do české školy.« Primitivní příkazy, ale na nich je dnes vlastně základ celé české budoucnosti. Na nich, a na dobré české péči sociální a na dobré české politice hospodářské. Než to již jsou zase kapitoly jiné.

Jiří Zhor

Praha a venkov

Kdo byl někdy na přednášce na venkově, dosvědčí, jak často byl překvapen daleko větší účastí a daleko větším zájmem, než jaký pozoroval — při různých příležitostech — v Praze. Leckterý kulturní podnik se vydaří na venkově lépe než v Praze. Říká se: venkov není tak přesyten. Není to tak jednoduché. Ale hlavní je: nezapomínati při organizaci kulturní práce na venkov.

Technika v mnohém — vzpomeňme jen na rozhlas — sblížila velkoměsto s venkovem. Je poměrně snadné si zajet do Prahy, do Brna nebo do většího města na koncert, na výstavu, do divadla. Ale je tu potřeba ještě intenzivnějšího styku. Nemohli by pořadatelé různých výstav v Praze již dopředu počítat s tím, že by výstava, kterou právě chystají, prošla několika českými městy, byť i jen ve výběru, reprodukci? Mnohým lidem je přece jen těžko se dostat do Prahy. Ve venkovských městech jsou čiperní lidé, kteří se rádi chytanou podané jim ruky. Rádi pracují, ale nemají tolik možností, jako lidé v Praze, kteří jsou — jak se říká — u pramene. Jsou cenné výstavy a výstavy v Praze. Ale bylo by dobře, aby jejich pořadatelé hned uvažovali o tom, nedala-li by se pořídit menší putovní výstava, která by plnila postupně svůj úkol po českých městech a po českém venkově. V době dobré reprodukce — fotografie a jiné — není to věc tak nesnadná.

Velké výstavy se pomalu ale jistě přezívají. Ale žijí stále malé výstavy, výstavy krajinské. Bylo by dobře, aby jim v Praze byla věnována dostatečná pozornost; bylo by dobře, aby všechny resorty veřejné správy a vedoucí kulturní instituce měly pro tyto výstavy připraveny svoje — stále doplňované — expozice.

Ne každý může si zajet do Prahy. Ale při dobré organizaci práce by bylo možné, aby i na venkově se účastnili díla, na kterém pracují lidé v Praze. Do kulturní práce musíme jít s novými podněty. I tam, kde je řeč na téma: Praha a venkov.

V. G.

Otázka novinám

Zdalipak jste, české noviny, někdy přemýšlely na příklad o tom, jak srovnati křiklavé zprávy a podrobnosti o vraždách, které zálibně někdy uveřejňujete na prvních stranách, s výchovným posláním mezi našim lidem? Podívejte se: hubujete často rády na školu, ale za celou generaci nemůžete škola nadělat tolik mravních škod, kolik jich můžete nadělati vy za jediný den. Můžete zkazit za den, co jsme ve škole stavěli léta. Nemyslíte, že byste měly škole více pomáhat než překážet? Nemohly byste si už jednou tiše, ale upřímně mezi sebou říci, že ty vraždy aspoň s první strany sundáte?

K. E.

politika

Bývalý poslanec:

My bývalí poslanci

Tento hlas nepodepsaného bývalého poslance našeho Národního shromáždění je hlasem z politického propadliště. Ale jak uvidíte, není diktován žádnou hořkostí ani výčitkami, vždyť šlo o věc, vplynuvší z dějinných událostí, které jsme se všichni podřídili.

Jen jednu trpkou poznámku dám na počátek této úvahy. My poslanci jsme se oficiálně dověděli teprve po dvou měsících, že jsme »bývalí« z nějakého cirkuláře, ve věci soukromě administrativního rázu, rozeslaného kanceláři sněmovny, kde se nám tohoto titulu

dostalo. Jinak jsme nebyli o rozpuštění Národního shromáždění ani předsedou sněmovny, ani kanceláři ani kýmkoli jiným vyrozuměni. Dověděli jsme se to z novin. Od převratu bylo naše Národní shromáždění rozpuštěno několikrát. Vždycky bylo mu to oznámeno v závěrečné schůzi, kde předseda podal krátký výkaz vykonané práce, poděkoval poslancům za jejich činnost a přál jim mnoho zdaru do budoucnosti, to jest k nadcházejícím volbám. Tak se parlament rozpouští. Členům našeho Národního shromáždění nebylo však teď oznámeno nic. Ani korespondenčním lístkem, porta prostým.

Byly k této netaktnosti nějaké důvody? Kdo se trochu požíval po světě, nemohl říkat, že naši bývalí poslanci jsou méněcenní proti svým kolegům v cizině po stránce charakteru i schopnosti. Mohu o tom klidně mluvit, protože sám jsem o poslanecký mandát nestál. Byl mi nucen vedením strany z obavy, že bych mimo parlament mohl být straně nepřijemnější, než budu-li v něm a když už jsem jednou na tomto místě stál, nechtělo se mi zpět zejména z důvodu, že bych vzbudil domněnky, že jsem se něčeho dopustil. Nemiloval jsem nikdy této funkce, ale vykonával jsem ji horlivě. Byl bych jistě miloval úřad zákonodárce, ale z tohoto poslání se vyvinula intervenční agentura, dokonce s »úředními dny« a pohodlná disciplinovanost vůči straně a klubu, se všemi přívěsky hájení usnesení klubovních nebo příkazů vedení strany v komisích nebo v plenárních schůzích. V komisích a subkomisích parlamentu se skutečně pracovalo. V plenárních schůzích se pak mluvilo jen tehdy, když se přihlásili řečníci z ostatních stran. Prestýž strany žádala, aby se tedy mluvilo také, mluvili-li ostatní, aby »byla debata«, při níž se obyčejně o ničem nedeбатovalo.

A debata? Snad ve všech parlamentech kulturních zemí dostanou poslanci druhého dne stenografický protokol schůze, u nás byly vydávány tyto protokoly se zpožděním nejméně týdnem, to vzhledem k překládání řeči. Jak potom bylo možno doložené polemizovat? Tyto plenární schůze byly vnější slabinou našeho parlamentarismu. Měly tyto vlastnosti: Předně byly fádny, protože z nich nikdy nevzešlo nic kloudného a všichni věděli napřed, co se tu bude dít, proto — za druhé — se do nich chodilo nedbale, ani v těch posledních letech života našeho parlamentu tu nebyvalo předepsaných aspoň třicet přítomných (a kolik jich bývalo při hlasování?), za třetí nikdo z vládních stran neposlouchal řečníky stran opozičních, protože skutečné opoziční to jest loyální opoziční jsme měli málo. Ani novináři, kteří o nedbalé návštěvě schůzí psali, sami jejich průběh nesledovali. Novinářská galerie byla zpravidla prázdná, protože novinky se opatrovaly jinde, nikoli na galerii. Také vláda do parlamentu nechodila, přišla-li, byla to krajní nutnost, nikoli událost, zpravidla za vládu sem býval komanďován na stráž vždy jeden ministr, ale ani ten tu nebyval.

Z toho všeho vznikly poznámky, že poslanci jsou ve vykonávání své funkce nedbalí a že náš parlament nemá skoro žádných schopných řečníků.

Nebylo jich opravdu? Kdo umíte velmi dobře mluvit na veřejném shromáždění, představte si, že budete postaven před prázdné lavice. Že v těch lavi-

cích bude jen nejnútnejší počet vašich klubovních přátel, pracně sehnanych sekretariátem klubu, který v době zasedání nic jiného téměř nedělal, než volal telefonicky na všechny strany po členech klubu, aby se dostavili nebo aspoň omluvili. Ti vaši přátelé v lavicích vyřizují si za vaši řeči korespondenci, nebo si něco šuškaají ne právě tiše, a smějí se nebo vás vyrušují pokřikováním a právě uprostřed oné partie vaši řeči, na které jste si zakládal, vyvolají z dlouhé chvíle hodně hlučnou hádku s náhodou přítomným komunistou, německým poslancem nebo luďáky, která se pak v ojedinelém doznívání táhne až do konce vaši řeči. Druhého dne se octne vaše řeč jen v novinách vaši strany, noviny ostatních stran ani muk, protože mají málo místa i pro řeči vlastních poslanců a tak se dohromady nikdo nedoví, že jste mluvil, nehledě ani k tomu, že jste se svědomitě po několik dnů připravoval. V takovém prostředí nevyrůstali parlamentní řečníci, ač si dovoluji tvrdit, že mezi našimi poslanci bylo mnoho velmi dobrých, ba strhujících řečníků, jakož vůbec my Češi máme talent k řečnění — ne pathetickému jako ve Francii, ne baroknímu, jak v Maďarsku, ne okrasnému, jako v Polsku, ne s vojenským komandujícím příděchem, jako v Německu — ale k věcnému, prostému a upřímně přesvědčujícímu výkladu, odpovídajícímu povaze našeho lidu.

Jak to mohu tvrdit?

Našim novinářům — a ti hlavně šířili řeči o úpadku umění řečnického u nás — unikala zcela jedna velmi důležitá složka našeho veřejného života. Byly to lidové tábory a schůze veřejné i organizační, politické, odborové i družstevní, byly to projevy poslanců na slavnostech kulturních a tělovýchovných, byly to i v Praze ty bezpočetné organizační »plenárky« ve všech částech města, v malých sousedských hospůdkách, byly to schůze na vesnicích, konané v zakouřených šenkovnách, kde třetina posluchačů čekala na konec řeči, aby pokračovala v přerušném marnosti. Byly to zejména ony schůze v městech i na venkově, kde se sváděly prudké řečnické půtky mezi stoupenci různých stran, kde byly na př. vybojovány tisíce a tisíce bojů proti t. zv. komunistům a kde byl vysvětlován po většině přátelskou formou — a to si právě posluchači přáli — vzájemný poměr koalických stran, co je dělí a co je pojí ve společné práci. Byl jsem jedním z pilných poslanců na tomto poli, a jsou to mé nejmilejší vzpomínky z doby poslanecké. Je to práce, která vyžaduje železného zdraví, o nervech ani nemluvě a při níž musíte být připraven na zkoušky všeho druhu, při nichž můžete používat automobilu, nejste-li tak šťasten, že pár hodin chůze v letním či zimním nečase je ještě to nejmenší. Ještě vzpomenu poslance, který musel ve volební kampani dva dny před volbami odjet na schůzi od lože umírajícího otce, aby se potýkal s negramotným demagogem, který v roce 1920 dokazoval, že vláda dělá inflaci. Na doklad, že »se tiskne«, ukazoval z brusy novou malou státočku, kterou prý po celé volby vozil s sebou.

Tato schůzová činnost, neznámá v širší veřejnosti, zvláště pražské, měla také ten výsledek, že svědomitý bývalý poslanec nevěděl, co je to weekend, protože z jara bývala nejhrošivější schůzová propaganda na

venkově, v létě byly neděli co neděli velké okresní či krajské slavnosti všech možných organizačních složek, na podzim byly schůze hlavně v městech a v zimě mrzl se svými stoupenci někde v nevytopeném sále, místo lyžování. Tady všude byste byli našli naše dobré řečníky, kteří třeba v parlamentě vážli v řeči nebo předčítali řeč z napsaného konceptu. Myslím, že tato činnost schůzová byla nejobětavější částí práce svědomitého poslance, apoštolováním v pravém slova smyslu, přicházel-li k voličům své i jiných stran bez popouzení či dokonce štvání, ale v úmyslu, dát lidu lekci z politické školy a urovnávat i v lidu cestu k té spolupráci, k níž přistoupily strany ve svých centrálech. To byla jistě dobrá příprava pro dny, které nám nadešly.

Jednou se loučil u nás s politickým životem ministr a poslanec, který se rozešel se svou stranou. Ten napsal upřímně, že odchodu z politického života a návratu k svému povolání nelituje, že nikdy nežil život tak šedivý, jako když stál na výši politické kariéry. Ten snad myslel jen z malé části na ono apoštolování, spíše měl na mysli tu morovou ránu poslanecké a ministerské činnosti, které se říká intervence. Svědomití poslanci, kteří chtěli přerůzným přáním svých voličů vyhovět — od opatrování míst a ženichů či nevěst až po ručení za směnky a kupování látek na šaty — nedostali se vlastně k žádné práci. Ministři vážili takovou korespondenci na metrky. Poslanci dopoledne proběhali po úřadech a proseděli u telefonu, odpoledne věnovali korespondenci, večer měli schůze. Na ulicích se jim vedlo jako veřejnému posluhovi, každé chvíle je někdo zastavil a žádal si či dokonce poroučel to či ono, v kavárně a v hostinci nejnak, ani v bytě nebylo chvíle klidu, na letním bytě už ráno v sedm hodin stály deputace u bydlíště poslancova, aby jim neunikl, a když všechno vyřídil a vyšel na procházku, bylo pokračování. Na koupališti musel ovšem lidem, kteří se na sluníčku nudili, několikrát vyložit politickou situaci. Tomu se říkalo demokracie.

Úpadek našeho parlamentarismu postupoval od jeho vzniku stále rychlejším tempem. Jeho život byl od počátku, již od převratu, zmechanisován. Snad to muselo být. Pak se objevovaly známky úpadku parlamentarismu v jiných zemích, a u nás byla jeho obrana slabá. Na konec už jen živořil. Úřednický a zřízenecký personál sněmovny byl od počátku vypůjčen z různých ministerstev a úřadů, a když se před málo lety jednalo o převedení těchto služebníků parlamentu, do vlastního statutu, nestáli o to s poukazem, kdož ví, jak to také u nás s parlamentarismem jednou skončí. Nebudu zkoumat ani ličit, kdo byl klesáním vážnosti našeho parlamentu vinen, řeknu jen, že do veliké míry to byli sami poslanci, nejen ti, kteří za historických událostí se rozloučili s Prahou, ale i ti, kteří zůstali a kteří z veliké části už dávno šilhali po něčem jiném, buď pravým nebo levým okem.

Při tom všem však měl náš parlamentarismus své veliké přednosti. Mluvilo se mnoho o korupci v řadách jeho členů. Snad byla, ale nikdy nevystoupila tak nestoudně, jako je tomu v mnohých jiných státech parlamentárních. My jsme neměli nikdy štěstí na

veliké finanční dobrodruhy světového formátu s podivnými zahraničními styky, jak je tomu pravidlem jinde. Vyčítaly se poslancům platy, z nichž jim zbývalo méně, než vydělá na zpropitném číšník velké kavárny, vyčítala se ministrům auta, která jen umožňovala ještě větší stupňování a kořistění jejich výkonosti. Co do pracovitosti legislativní, iniciativy v podávání osnov zákonů i v kritice a pozměňovacích návrhů k osnovám vládním nemohl si nikdo spravedlivý na bývalé poslance naříkat.

Pokud jsem mohl zjistit, velká většina našich poslanců se klidně vrátila ke svému vlastnímu povolání a všichni jsou naplněni aspoň tím šťastným vědomím, že svou věc konali co nejlépe mohli. Byli to lidé, kteří prošli hustým sítem výběru kandidátů a volebními kampaněmi, kde stál muž proti muži, křivdilo se jim, odvozoval-li se jejich poslanecký původ jen od vázaných kandidátních listin. Sám jsem čtyřikrát kandidoval, nikdy jsem se nestaral, budu-li kandidován opět, úmyslně jsem nechodil na rozhodující schůze volebního kraje strany, kde se navrhovali kandidáti. A takových bylo více. (Ty žaloby na vázané kandidátní listiny jsou dnes překonaným směšným anachronismem, směšným v nových poměrech.) Opakuji, že v našem politickém propadlišti není zloby, naopak, všichni snad bychom přáli těm, kteří přišli a ještě přijdou po nás, aby jejich dílo bylo provázeno zdarem. Mají úlohu nepoměrně těžší a odpovědnější.

V. Strnad:

Od Mukdenu do Tiencinu

Dne 7. července 1937 strhla se na Marko-Polově mostě v Pekingu šarvátka mezi čínskými a japonskými vojáky. Toho dne začala na Dálném východě válka, jedna z nejkrvavějších válek na světě a zároveň nejpodivnější válka: Nebyla totiž nikdy vypověděna a pro oficiální diplomacii ani neexistuje. Oficiální diplomaty různých zahraničních ministerstev nepřesvědčily o její existenci ani miliony lidských obětí, ani zpusťosený kraj, veliký téměř jako celá Evropa.

Od roku 1912 od pádu mandžuské dynastie byla obrovská říše s obyvatelstvem čítajícím přes čtyři sta milionů zmítána prudkou občanskou válkou. Tato občanská válka nebyla příliš nevhod velmocem, pro něž Čína byla po celá desetiletí úžasným odbytištěm a zdrojem nesmírných zisků. Občanská válka sice zmenšila některé vývozní a dovozní položky, ale za to umožnila velké dodávky zbraní rivalisujícím generálům a hlavně činila z velké země vhodné pole působnosti pro boj různých zájmů jednotlivých imperialismů. Schopní diplomatičtí rybáři dovedli do čínského chaosu nejednou vhodit udici a vylovit tučný úlovek ve formě upevnění vlivu exteritoriálních práv koncesí, dodávek a podobně.

Ale z této občanské války začal se krystalisovat činitel, v Číně dosud neznámý: Čínský nacionalismus. Čím více bylo v zemi svářících se a nabízejících se generálů, čím více se upevňoval vliv cizinců, tím více se začala probouzet země sama, tím méně byl netečný čínský sedlák ochoten snášet loupeživé armády a tím více se stavěla čínská inteligence v čelo národního odboje.

Když se roku 1927 takový činitel vykristalisoval v jihočínské armádě, která začala pochodovat z Kantonu na sever, cítila se nejvíce ohrožena Anglie, která ze všech ostatních velmocí měla tehdy největší zájem na tom, aby Čína zůstala rozervána. Nebyl to pouze strach, že sjednocená a obrozená Čína může zrušit exteritoriální práva Angličanů a podvázat jejich obchod. Hlavní byla okolnost, že jihočínskou armádu podporovalo Rusko, že v Čankajšekově štábu seděli ruští poradci, že čínský nacionalismus úzce spolupracoval s komunismem a Anglie se právem mohla obávat, že její neúspěch v Číně bude pro ni znamenat nejen vyklizení čínské polokolonie, nýbrž souběžně těžké svízele v ostatním koloniálním panství Anglie — v Asii a především v Indii. A toho se konservativní Anglie bála — a bojí se i dnes — nejvíc ze všeho na světě.

Tehdy bylo Japonsko anglickým spojencem. Vůbec to byla Anglie, která ze všech nejvíce pomohla Japonsku přeměnit se ze zaostalé feudální monarchie v moderní vyvinutý průmyslový stát. Bez anglické pomoci sotva by bylo Japonsko tak hladce zvítězilo nad Ruskem roku 1905. Anglie potřebovala Japonsko s počátku proti ruskému carismu, později proti ruskému bolševismu a v poválečných letech také trochu proti Americe, která rovněž objevila své zájmy na Dálném východě. Japonsko bylo nejvěrnějším spojencem Anglie — angličtí toryové tehdy netušili, že se tento spojenec promění jednou v nepřítele.

Když Japonsko obsadilo Mandžusko, bylo to Anglii docela vhod. Tehdy byla ještě Společnost národů v obecné úctě, jejími členy bylo Japonsko i Německo — tehdy Německo Stresemannovo. Čína — rovněž člen Společnosti národů, žádala Společnost o zákrok. Podle stanov měla na pomoc Společnosti národů všechny nároky. Amerika, která měla s Japonskem staré nevyřízené účty, dávala najevo, že zakročí-li v tomto případě Společnost a Číně pomůže, bude to mít velmi příznivý vliv na americkou náklonnost ke Společnosti. Optimisté a stoupenci Společnosti se už těšili, že se takto podaří vrátit Ameriku do Ženevy. Ale Anglie udávala v Ženevě tón. A Anglii nebylo nijak nevhod zřízení Mandžuska, nezávislého na Číně, neboť Mandžusko pod japonským vlivem znamenalo hluboký klín, vražený do společného čínsko-ruského pohraničí a v Mandžusku samém Anglie žádné zájmy neměla. Mohla proto svému spojenci všelicos popřát.

A proto se Společnost nijak nemohla dohodnout na otázce, zda je přítomnost japonské armády v Mukdenu a v Charbinu útočným a válečným činem, namířeným proti čínskému státu. Když se jednou v jedné resoluci Společnosti vyskytla na japonskou adresu poněkud ostřejší slova, Japonsko ze Společnosti vystoupilo. Na konec se Společnost dohodla, že pošle do Mandžuska studijní komisi, která na místě vyšetří, zda se tam vede válka. Pochopitelně, že tuto komisi vedl Angličan lord Lytton. Komise odjela, dlouho studovala — je jasné, že cesta a studium v tak odlehle zemi, potom návrat a obtížné vypracování zprávy nějakou chvíli trvá. Mezitím bylo Mandžusko obsazeno celé. Ale ani potom nekonstatovala Lyttonova komise žádný útočný čin,

To byla první rána, po ní následovaly další a každá další znamenala hřebíček do rakve mezinárodního ústavu na březích Ženevského jezera. Tuto ránu vedli angličtí toryové. Nejednou toho potom litovali.

Nuže, už tehdy, roku 1927, když kantonská armáda obsazovala Šanhaj, snažila se Anglie podvázat odboj čínského nacionalismu. Nejlepším prostředkem k tomu bylo vynutit rozchod Kuomintanu s komunisty a tím vyřadit ruský vliv. Tento úkol splnil vrchní velitel kantonské armády generál Čankajšek.

Čankajšek byl znám jako přítel Japonska. V Japonsku studoval a měl výborné styky s japonskými politiky. Co následovalo je známo. Na krátkou dobu bylo sjednocení Číny zastaveno. Nejen, že generálové pokračovali v občanské válce, ale k různým navzájem se potírajícím částem Číny přistoupila ještě část nová — oblast čínských sovětů pod vlivem komunistických partizánů. Vojáci Čankajškoví se dlouhá léta utkávali s komunistickými partizány.

Ale čínský nacionalismus žil dále. S obsazením Mandžuska objevil nového nepřítele. Tentokrát nejnebezpečnějšího — Japonsko. Neboť Anglie a Amerika, které uchvátily nejlepší části Číny, prály si status quo, kdežto nová třetí velmoc — a to velmoc pokrevněná, asijská — se právě v Číně objevila pod znamením zrušení statu quo. V Tokiu začala vznikat hesla, která způsobila politikům v Londýně těžké bolení hlavy. Japonsko, které je jednou z nejmladších velmocí, které má velmi málo kolonií, začalo snít o vybudování velké imperiální říše. V nejrůbojnějších hlavách v Tokiu se zrodily sny o panasijském imperiu, o ovládnutí Číny, Indie, Sibíře a konečně i Austrálie. V Tokiu se začaly pořádat panasijské kongresy, jichž se zúčastňují — ó hrůza — i někteří extrémní indiští nacionalisté a na těchto kongresech se mluví o Monroeově doktríně: Asie Asiatům. Pokud šlo o to, že nejlépe může paralyzovat vliv komunistů v Číně Japonsko, neměla Anglie nic proti japonským výbojům. Horší bylo, když se Japonsko začalo velmi pevně usazovat v Číně, nespokojilo se Mandžuskem, nýbrž namířilo i na jih na bohatou oblast východní Číny, kde jsou čínské přístavy a kde byla dosud největším pánem Anglie.

Jenže ani teď nemínila Anglie sama zasahovat. Je to stará diplomatická zásada spojit se proti nejnebezpečnějšímu nepříteli třeba i s nepřítelem, který v tomto okamžiku není tak nebezpečný. V době, kdy se pro Anglii stávala situace stále nepříznivější i v Evropě a kdy ji v Asii začal ohrožovat bývalý spojenec, odhodlala se k tomu na šachovnici. Dříve se spojila s Japonskem proti čínskému nacionalismu — protože za tímto nacionalismem stálo Rusko. Nyní Rusko přestalo být tak nebezpečné, už několik let jsou o tom na Downing Streetu pevně přesvědčeni, proto začala Anglie podporovat čínský nacionalismus proti Japonsku.

Ovšemže zcela nenápadně. Bez smíru mezi Čankajškem a čínskými komunisty nemohlo být ani řeči o nějakém vážném odporu proti Japonsku, které z Mandžuska začalo pronikat do severní Číny a na konec obsadilo i bohatou severní provincii Jehol, těsně hraničící s bývalým hlavním městem Číny Pekingem.

Nuže, jakýmsi záhadným způsobem byl Čankajšek unesen důstojníky, kteří zjevně sympatisovali s komunistickými partizány a byl držen v zajetí. A když byl po intervenci své manželky a záhadného australského — tedy anglického — vládního poradce a osobního generálova přítele Donalda propuštěn, byla dohoda mezi Kuomintanem a komunisty hotovou věcí. Měla v tom prsty politika anglické Intelligence Service. O tom se někdy za padesát let dočteme v nějakých memoárech.

Teď mělo Japonsko casus belli, nebo spíš casus k trestní expedici. Neboť začalo dopravovat do Číny vojsko nikoli aby ji podrobilo, nýbrž aby potíralo komunistické nebezpečí. Čína byla sjednocena, ale důležitým činitelem tohoto sjednocení byli komunisté.

9. srpna byl na letišti Hungjao u Šanhaje záhadným způsobem zavražděn japonský důstojník. Neví se dobře co tam dělal ani jak se vražda udála. Japonsko poslalo do Šanhaje expediční sbor.

Tři měsíce trvala bitva o Šanhaj, jedna z nejkrvavějších bitev, které znají dějiny a hned od začátku nebylo o jejím výsledku pochyb. Proti japonským tankům, letadlům a dělům mohli Číňané postavit pouze vlastní hrdinství. Ale právě v tom byl význam jejich beznadějného odporu. Když po třech měsících byla čínská devatenáctá armáda decimována a Šanhaj obsazen Japonci, stal se tento zápas velkou vzpruhou čínského nacionalismu. Prodělal svou hrdinskou epopej.

Ovšem ani potom nemohli Číňané prokázat nějaký odpor, který by byl vážný. Japonci brzy začali nastupem na dvou frontách, ze severu i z jihu. Za několik měsíců byla obsazena nejvýznamnější část Číny — bohatá, úrodná, průmyslová východní Čína — se všemi důležitými přístavy a velkými městy. Čínská vláda Čankajškova musila prchnout z Nankinu do Hankou a z Hankou do Čungkinu a sám vrchní velitel čínské armády generál Čankajšek jen několikrát zázrakem unikl japonským pumám a letadlům. Za dva roky války nevyhráli Číňané ani jednu významnou bitvu. Nepomohly jim ani protržené hráze a záplava oblastí o několika milionech čtverečných kilometrů. Celé pobřeží — naposledy Kanton a Svatau — je obsazeno Japonci. Čankajškova Čína nemá dnes ani jediného přístavu, přes který by mohla dostávat zbraně.

Ale Japonsko válku ještě nevyhrálo, je v situaci, kdy zatím nemůže válku ani prohrát ani vyhrát. Má nad Číňany zřejmě převahu, jakmile docházi k otevřenému boji. Ale Čína je obrovská a kdyby Japonsko mohlo poslat na asijskou pevninu všech svých sedmdesát milionů obyvatel včetně starců, žen a nemluvnat — ani potom by nemělo dost lidí, aby obsadilo celé území Číny.

Čínský sedlák, mající dříve pudovou nenávist k jakékoli zbraní, pro něj vojenské řemeslo bylo totožné s řemeslem loupežníka, velmi se za ta léta přeměnil. Naučil se chápat slova jako je vlast, národ a cizí vetřelci.

V prvním údobí války čínská armáda na ústupu ničila pouze strategické objekty. Ale japonská okupační armáda dopustila se některých netaktností vůči civilnímu obyvatelstvu. Tak vznikla v Číně partizánština, které se věnují hlavně komunisté.

Nedávno stěžoval si mluvčí japonské okupační armády v Šanhaji, že už ve vzdálenosti pětadvaceti

mil od Šanhaje, tedy v hlubokém zázemí, pohybují se čínští partizáni. Na otázku, kde berou zbraně, japonský důstojník odpověděl, že jsou v čilém styku se zahraničními koncesemi, které je zásobují.

A to je hlavní znak čínské vlády, neboť Japonci, kteří obsadili třetinu Číny, mohou svou okupační armádou kontrolovat pouze velká města, železnice, silnice a pobřeží velkých řek. Ale už několik mil za dopravními tepnami vládnu ozbrojení čínští sedláci, kteří způsobují okupační armádě velké potíže.

V posledním údobí války odhodlali se Číňané k taktice, která porazila Napoleona v Rusku. Je jasno, že celou Čínu Japonci sotva budou s to obsadit. Ustupující čínská armáda evakuuje všechno civilní obyvatelstvo. Ničí silnice, pálí velká města, zahání dobytí. Vítězná armáda obsazuje pouhou poušť. Nemůže se pohybovat vpřed, dokud nevybuduje nové spoje a nepřipraví si zázemí. A čím dál na západ, tím více vítězná armáda vzdaluje od svých zásobáren, tím více jí hrozí nebezpečí, že uvázne v poušti, vyčerpá své síly při zlézání vysokých hor.

A Čína má čas a má dost prostoru, aby ustupovala a ustupovala. Jistě že při tom hynou miliony vojáků a také civilistů. Jistě že je v Číně několik milionů uprchlíků a nescetné množství lidí zahynulo hladem, epidemiemi, leteckými nálety. Ale co to všechno znamená v zemi, která má sta milionů obyvatel, v zemi, kde na každou pušku čeká deset kandidátů smrti!

Když byl Čankajšek odříznut od moře, začal budovat silnice. Z anglické Burmy a ze Singkiangu, který je pod sovětským vlivem, budují miliony kuliů dopravní tepny a letiště a Čankajšek může objednávat v Evropě zbraně.

Číňané si od této taktiky slibují stejný konec, který stihl Napoleona v Rusku. Ovšem ve věku letadel a automobilů. Ale Čankajškovi stačí, když ne mohou Japonci dál. Zřejmě čeká, až Japonsko vykrváčí dlouhým válečným napětím. A rovněž čeká, až dostane spojence, kteří budou ochotni pomáhat vydatněji, než jen zásilkami zbraní.

Japonci zatím zřídili v okupované oblasti čínské vlády. Nyní jednájí o zřízení ústřední vlády a našli k tomu vhodného muže v osobě bývalého Čankajškova zástupce — Vangčinceje, který se s Čankajškem rozěšel pro jeho spolupráci s komunisty a který je ochoten zahájit protikominternovskou politiku s japonskou pomocí.

Jestliže však dospěla japonská válka v Číně do slepé uličky, jestliže se přeměnila ve válku, kterou je právě tak těžko vyhrát jako prohrát — tu se obrátí japonský výboj zatím jiným směrem. Chce-li se Japonsko opravdu upevnit v dobytém území, chce-li znemožnit podporu — byť i skrovnou — kterou poskytují západní velmoci Čankajškovi, jednak z Burmy a Indočíny, jednak z exteritoriálních koncesí, tu musí zasadit ránu svým konkurentům v Asii. Je k tomu vhodná příležitost, neboť hlavní z těchto konkurentů má teď hodně starostí v Evropě a jiných dílech světa a sám se sotva bude moci opřít Japoncům ozbrojenou silou. A je k tomu i velmi vhodná zbraň, zbraň která dosud působila proti Japoncům a kterou se snad s Vangčincejevou pomocí podaří využít ve prospěch

japoňských cílů v Číně. Touto zbraní je čínský nacionalismus, anebo alespoň to co Vangčinej a ti ostatní, kteří se dali do japonských služeb, chápou jako nacionalismus. Čínský nacionalismus — říkají v Tokiu a říká Vangčinej — výborně! Čínský nacionalismus znamená, že spolu s pokrevními Japonci vyženeme z Číny a vůbec z Asie Angličany, kteří tam nemají co dělat.

Tak došlo k blokadě anglické koncese v Tiencinu, k protianglickým demonstracím v Japonsku a v okupované Číně. Tak utrpěl britský prestiž těžkou ránu. Čínská válka trvá tedy dva roky. Trvá vlastně mnohem déle, vlastně od toho dne, kdy za tichého souhlasu Anglie obsadili Japonci Mukden. Dnes se chystají obsadit anglickou koncesi v Tiencinu, v Šanhaji a jinde. Teď by Anglie velmi ráda získala americkou pomoc a vlastně by ani nepohrdla pomocí ruskou.

Miliony obětí na životech, velké napětí japonského hospodářství, zrušovaná polovina Číny — to je bilance neexistující a nevypověděné války. A kromě toho nebezpečí, že se vznícený požár snadno může přenést do jejich území.

Život a instituce

Petr Vald:

Jenom záchrana českého tisku?

Jde o víc

Už přes měsíc se v tisku vede rozprava o tom, jak pomoci českému tisku a tiskárenskému průmyslu. Při zmenšeném území, na němž se nyní české noviny denní, týdenní, odborné i beletristické, vědecké i umělecké mohou prodávat a rozšiřovat, přestalo už vycházet na 5000 periodických časopisů, počet zaměstnaných sazečů klesl na 65 procent, 70 redaktorů je už bez zaměstnání, na 170 redaktorů je ve výpovědi, časopisy pozbyly mnoho odběratelů a předplatitelů, inserce poklesla tak, že to způsobilo pohromu v rozpočtech novinových podniků, tiskárny jsou zaměstnány z polovice, i knih se tiskne méně. Vydavatelstva denních listů a nakladatelé se radí už dlouho o tom, jak napravit tyto hrozné zjevy, radí se i činitelé vládou pověřeni péčí o tiskové věci a jediná cesta k nápravě se zatím našla jenom v jediném: ve zdražení novin.

Není pochyby o tom, že zdraží-li se noviny, bude český tisk zachráněn, bude zase zaměstnáno dosti redaktorů, dosti sazečů i dosti spisovatelů, bez nichž si nelze dobré noviny představit, není pochyby o tom, že zdražení novin je dnes jediná cesta k rychlé záchraně novin a tiskárenského průmyslu, ale je dobře si otevřeně říci, že nejde jenom o záchranu tisku a tiskáren, ale že jde o budoucnost celé české kultury. Úspěch v této věci nezávisí přímo na zdražení novin. Zdražení novin může být — a patrně bude nařízeno povolnými činiteli vládními, tím se zachrání finančně mnoho, ale hlavní podmínka budoucnosti českého tisku, denního i odborného, revuí i knih musí být splněna celým národem. Musíme se konečně po mnohých desetiletích bloudění převychovat ve svém poměru k novinám a tisku. Vnitřní i hmotný poměr každého Čecha k novinám, k odbornému tisku, k vědecké a umělecké revuí se musí změnit od základu.

Musíme na světovou úroveň

Podíváme-li se kolem dokola po ostatních národech v Evropě, ani raději nemluvme o celém světě, abychom se příliš nemuseli stydět — vidíme, že jsme u nás v osobním poměru každého jednotlivce k tisku zůstali za vývojem. Každý národ evropský má už vkořeněn správný názor, že časopis je určitá hodnota, za kterou každý — chce-li té hodnoty použít ke svému poučení, k zábavě, k získání vědomostí, k rozšíření svého duševního obzoru, k lepším podmínkám svého uplatnění — musí zaplatit. Že je to hodnota, která má pro každého zrovna takovou cenu, jako hodnoty jiné, hmotné. Chci-li zahrnat tělesný hlad a chci-li se posílit k tělesnému výkonu, chci-li se ochránit proti zimě nebo se potěšit a rozradostnit zábavou, musím k tomu mít určité předměty, za něž musím dobrou mincí zaplatit. Musím si koupit chléb, maso, ovoce, musím si zaplatit černou kávu v kavárně, musím si koupit cigaretu, musím si koupit teplé ponožky nebo galoše, musím si zaplatit vstupné do taneční zábavy nebo do biografu. To je u nás zrovna tak samozřejmé, jako je to samozřejmé každému člověku na světě.

Každému člověku na světě i v celé Evropě je zřejmo, že chci-li si přečíst noviny, chci-li se poučit co je nového ve světě, chci-li si přečíst, co je nového v našem městě a kraji a co je nového v divadle nebo v literatuře nebo zač se prodává zboží na trzích nebo cenné papíry na burzách, že za to musím zaplatit, to jest, že si musím koupit noviny nebo odborný časopis svého oboru, uměleckou revuí nebo módní časopis. Jenom českému člověku není toto vše samozřejmé, jenom český člověk byl po staletí vychováván v přesvědčení, že si může všechny tyto novinky a jejich výhody opatřit tak, že si zajde do hospody nebo do kavárny, kde si přečte vyložené noviny a časopisy.

Každý člověk na světě je si vědom toho, že za noviny a každý časopis musí zaplatit jejich hodnotu. Proto se na celém světě i u všech sousedů kolem nás, v Polsku i na Slovensku (i tam to bylo obecné do roku 1919), v Maďarsku i Jugoslávii, v Bulharsku i Rumunsku noviny ani revue nevykládají v hospodách ani v kavárnách. Prodávají se v prodejních, předplácí se přímo nebo na poštách, kupují se od prodavačů, kteří každých deset, dvacet minut přijdou nabízet své tiskové zboží do hostinců a kaváren, jako je nabízejí na ulicích. Všechny národy v Evropě mají už v krvi, že noviny jsou hodnota, která stojí za určitý peníz, jenom český člověk byl vychován v tom, že noviny nebo umělecký týdeník je hodnota, která nestojí ani tolik, jako černá káva nebo deset cigaret.

Používat novin a časopisů, týdeníků a odborných, vědeckých i uměleckých revuí v kavárnách a hostincích jako přídavek k tomu, co host spotřebuje pro svůj žaludek, má ostatně i jakousi příchutí prohřešku proti trestním paragrafům. Kdyby kolportér nebo prodavač novin, dostávající noviny do komise, půjčoval svěřené noviny pravidelně k přečtení nějakému zákazníkovi za peníze, třeba jenom za 10 haléřů, mohl by za den vydělat jistě u některých novin 50 haléřů za půjčení jediného výtisku novin a výtisk ten pak jako neprodaný vrátit administraci, která mu prodej svých novin svěříla. (Že se takové věci dějí, je známo, ale jenom velmi zřídka se podařilo zjistit bezpečně a postihnout takové počínání, které zřejmě se prohřešuje proti ustanovením trestního zákona.) A co jiného je půjčování novin v kavárnách a hostincích? Za větší diskreci se tu vlastně dává k použití určitá hodnota většinou počtu zájemců, kteří to použití odměňují zpropitným panu vrchnímu, místo co by za tu hodnotu měli zaplatit tomu, kdo ji vyrobil.

Není potřeba pochybovat o tom, že páni vrchní — kteří většinou noviny a obrázkové časopisy i revue musí

kupovati na svůj čet — by velmi rádi souhlasili s tím, kdyby si hosté přinesli své noviny s sebou nebo kdyby si je kupovali v kavárně od prodávače, který by tam každých deset, dvacet minut obešel všechny stolky s novými časopisy. Ale je potřeba připomenout, že čtenář, který za noviny a časopisy neplatí jejich hodnotu, dopouští se také jakéhosi prohřešku proti autorům, jejichž články a příspěvky četl a na jejichž honorář ničím nepřispěl. Dal sice zprostituté, ale z toho žádný autor nedostane ani zbla, kdežto kdyby každý kavárenský čtenář zaplatil si to, co chce číst, měl by z toho autor přece svůj podíl v lepším honoráři, mohl by pak lépe pracovat, mohl by psát méně, ale lépe a pečlivě, mohl by tvořit hodnotnější věci a pak by i jeho čtenář byl odměněn za svůj podíl na lepším honoráři spisovatelově, protože by od něho četl věci vyspělejší a hodnotnější.

Na tom hlavně záleží

Ano, na tom hlavně záleží, aby si každý čtenář v českém národě konečně uvědomil, že každá stránka novin je jakási hodnota, která je vyjádřena i vyjádřitelná i v penězích, že je to sice hodnota potřebná pro život duchový a citový, ale právě proto, že si ji každý má platit sám a že si ji musí platit sám, chce-li přispět k tomu, aby náš osmimilionový národ v oboru duchovém mohl se nejenom povznést na světovou úroveň, ale světu přinést nové duchové hodnoty.

Nejsou to velká slova, která tu píšeme. Vezměte si tříapůlmilionový národ dánský a jeho denní tisk světové úrovně a velkých nákladů. Vzpomeňte si na světovou úroveň tisku norského, švédského, a připomeňte si, že tam v každé rodině odbírají ne jeden, ale dva i tři deníky a že tam právě proto každá rodina má také svou pěknou knihovnu a že náklady knih, které se tam vydávají, jsou mnohokrát větší než u nás. A jsou tam ovšem právě proto také lepší honoráře spisovatelů a redaktorů, jsou tam však také lepší spisovatelé a redaktori. Ne pro ty větší honoráře a lepší hmotné podmínky, ale především proto, že každý člověk těch všech národů, menších než národ český, zná hodnotu novin, knih, ví, že jsou tu hodnoty, za něž musí platit stejně jako za housku nebo jablko nebo banán a má hlubší poměr nejenom ke všem výrobkům a výtvorům duševních pracovníků, ale také k jejich osobám a osudům. Naopak zase jejich spisovatelé světovou úroveň svých knih i svých novin vracejí národu i s úroky to, co jim národ dal prostě tím, že jejich výrobky poctivě platil, tak jako platí svou snídani nebo svůj tabák do hulky.

Na tom hlavně záleží, aby celý národ si byl vědom hodnoty toho, co je spisovatelský, novinářský i zpravodajský výrobek, a aby se naučil tu hodnotu platit spravedlivě. Šidil-li dosud své redaktory, zpravodaje a spisovatele tím, že si jejich práce opatroval lacinou za kussek zprostitutého, šidil tím sám sebe, neboť znemožňoval těm spisovatelům a redaktorům, aby mu dodávali lepší stravu duševní než by byli mohli.

Naše denní listy jsou ovšem levné proti jiným zemím. Říšské deníky stojí 10 feniků v místě vydávání (»Zeit« v Liberci), jinak stojí aspoň 15 feniků ve všední den. »Frankfurter Zeitung«, list, který je stále na úrovni světové, stojí ve všední den 20 feniků, v neděli s přílohami 30 feniků, tedy aspoň naše 3 K. Jihoslovanské listy stojí 1.50 až 2 dinary, polské listy jsou také většinou dražší a u nás je papír dražší než kdekoli jinde. Není tedy pochyby o tom, že náš denní tisk je laciný a že zápasí těžce nejenom o zvýšení své úrovně, ale i o holou existenci. Ale lepší ceny, které bude český čtenář platit za své noviny, nepomohou českému tisku k světové úrovni, nezmění-li se vnitřní poměr českého čtenáře k novinám a k tisku vůbec. Předběhli jsme v tolika věcech kultury, civilisace a techniky, umění i vědy tolik evropských národů, proč by český národ nedovedl být v této věci

k českému tisku aspoň tak spravedlivý i hmotně, jako ostatní národy v Evropě, i národy daleko menší a národy ve svém celku daleko méně pokročilé?

Jistě nebude příliš nesnadné přesvědčit český národ a českého čtenáře o pravdivosti toho, co jsme tu napsali. Statisticky, kterých mají naši vydavatelé a nakladatelé ve svých svazech po ruce dost, jsou příliš přesvědčivé, a pravdivými skutečnostmi se dal český národ vždy přesvědčit a poučit. Dá se jistě i nyní přesvědčit, třebaš to nebude úkol snadný. Příliš dlouho jsme ovšem žili v jiné tradici, abychom naučili přes noc každého českého člověka tomuto správnému poznání.

Právem také se ozvaly hlasy, že nesmíme omezovat počet svých odborných, uměleckých a literárních revui. Úkol duchovního zápolení se všemi problémy, které nás nahruly události posledních let, je příliš veliký a odpovědný a na jejich zdolání potřebujeme těchto nezbytných pomůcek duchovního třibení, růstu a tvoření. Ale právě všechny naše revue neměly — až na malé výjimky — nikdy dostatečně pevného finančního základu, protože neměly dostatek platících odběratelů. Až si každý dosavadní čtenář v kavárně bude musit koupit svou revui — žádná téměř nestojí více než stojí káva s koláčem nebo deset cigaret — pak teprve se povede dobře revui a jejich úroveň poskočí rázem o pořádný kus výše. A také čtenář na tom bude lépe, protože konečně bude spravedlivý sám k sobě: vydá své peníze za dobrou hodnotu, která mu zůstane a k níž se bude moci vracet dosti dlouho. Jistě déle než k jedinému představení biografu, za které vydá dvakrát, třikrát tolik.

Český čtenář novin a reklama

Český národ si svých spisovatelů a redaktorů začal vždycky vážit až po jejich smrti. Dokud žili, nechal je pracovat bez dostatečného hmotného zajištění, po jejich smrti teprve kupoval víc jejich díla, víc, než za jejich života. (S výtvarnými umělci a hudebníky ovšem také jinak nenakládál.) Jenom výjimkou se u nás spisovatel živil jenom spisovatelstvím, obyčejně úředničil, učiteloval, redaktoroval, archivařil a po svých lopotných hodinách denního plahočení za živobytím sedal večer k svému psacímu stolu, aby tvořil trvalé hodnoty duševní a mravní kultury národa. Český čtenář si jednou musí uvědomit, že on sám měl na tom hlavní vinu.

Umře-li nám ještě více novin než dosud umřelo, zanikne-li ještě víc dobrých odborných časopisů a revui uměleckých a vědeckých než dosud zahynulo, bude to také především zásluha českého čtenáře, jenž si dovede každý den dopřát třeba jednoho piva, ale nedovede si denně popřát pořádného čtení a poučení, není-li za darmo. Český čtenář je také přesvědčen, že noviny nemají nic jiného na práci, než sloužit každému jeho přání, třebaš by bylo docela osobní. A český čtenář inseruje v novinách tak nerad a co nejlevněji, že administrace novin musejí mít pocit, že přijímají od inserentů jakousi almužnu.

I to se vyvinulo postupně vývojem českého novinářství a mělo různé příčiny. Nezištná podpora, kterou všechny české noviny věnovaly každému podnikovi, jimž se posilovalo národní vědomí, byla vystřídaná podporou, kterou jednotlivé politické strany nebo spolky poskytovaly ve svých denících a časopisech svým straníkům nebo příslušníkům. Věci dospěly tak daleko, že ještě dnes všechen denní tisk český přináší každý den zadarmo mnoho zpráv, které svou povahou jsou ryzími inseráty. Všude jinde v Evropě by za ně každý musil zaplatit podle pevné sazby.

Všechna oznámení zábav, schůzí, slavností, sjezdů, zájezdů, sjezdů rodáků, sjezdů abiturientů, sbírek, dobročinných akcí, promocií atd. by se měly platit. Koná-li třicet lidí sjezd abiturientů po třiceti letech, jak mohou chtít po novinách, aby jim to zadarmo otiskly?

Co je to třicet soukromníků, aby jejich soukromý, třeba radostný podnik musil být zadarmo oznámen 100.000 čtenářů jenom proto, že jeden z těch třiceti je abonent těch novin? Jaký veřejný zájem tu je, aby se český předplatitel nějakých novin odvážil žádat zadarmo oznámení takové výzvy ve svých novinách? — Jistě je to falešný názor českého čtenáře na úkol a povahu novin. Vysadit a vytisknout takovou zprávu o nastávajícím sjezdu třiceti starých abiturientů stojí práci a hotové peníze — jak je to možno neuznávat a nevidět?

Někdo dá místo věnce 50 korun na jakýkoli dobročinný účel a žádá, aby se to zadarmo otisklo v novinách. Je abonent a obdarovaný dobročinný spolek prosí také — noviny s tím mají práci a hotové výlohy, a nikdo si neuvědomí, že je to reklama, kterou má zaplatit ten, kdo ji chce v novinách mít (ať dárcem, či obdarovaný).

U nás se chce po novinách, aby obdobné reklamy pro jakékoli sbírky tiskly zadarmo. Nehledíc k tomu, že takový dar, který naše noviny podobným bezplatným uveřejňováním jmen dárců dávají, je účetnický těžko vyjadřitelný, nepochybujeme, že každé vydavatelstvo novin by raději dalo samo svůj příspěvek a raději by vidělo pořádek ve svém účetnictví a kalkulaci. Ale podstata toho je: všude ve světě se přísně rozlišuje, co je reklama a zač se musí v novinách platit. U nás se chce po novinách všecko zadarmo, jakmile se někdo může vykázat předplatním lístkem nebo »veřejným zájmem«, dobročinností nebo zájmem spolku o třiceti členech.

Na celém světě je také samozřejmé, že sportovní výdělečné podniky se v novinách inserují. Při posledním mistrovství světa v ledním hokeji ve Švýcarsku mohl český čtenář sledovat ve švýcarských listech, curyšských a basilejských, půlstránkové inseráty na polo-finale a finale v hokejovém mistrovství. U nás se tato služba všem i profesionálním podnikům dělala a dělá zadarmo a na celých stránkách.

Plesy, zejména v Praze, se oznamují většinou v denním tisku zadarmo. Pořadatelstva plesů dávají tisknout ohromné plakáty, zvláštní pozvánky, vstupenky, plati výzdobu, plati sál, plati hudbu, ale noviny mají jim dělat reklamu zadarmo na vlastní náklad. A při tom si plesový výbor dovoluje předpisovat novinám, kdy se jeho čtyřiceti- až padesátirádkové kecání o maškarním rázu a vynikajících členech čestného předsednictva má otisknout a dokonce žádá, aby se otisklo dvakrát a na tom či onom místě. Plesový výbor zaplatí dobrých 100.000 K na různá vydání plesová, při tom — je-li na takovém »representačním plese« 2000 účastníků, můžeme směle počítat, že se za šaty, auta, jídlo, pití, květiny atd. utratí průměrně 300 až 500 korun na jednoho účastníka plesu, čili obrátí se na takovém plese době na milion korun, ale všechny pražské české deníky mají této zábavě dělat reklamu zadarmo. Z národní povinnosti pryč.

To všechno má kořen ve falešném názoru českém na povinnost novin a lze to napravit jenom souručenstvím všech vydavatelstev novin. Německé noviny ovšem mají i v těchto věcech pořádek. Všechna oznámení tohoto druhu spolková a jiná mají vyhrazeno místo před insertní částí zároveň s divadly, koncerty atd., a zprávy spolkové, přednášky, zájezdy, sjezdy atd. by se měly otiskovat v českých listech zásadně jen za peníze, ovšem za nižší sazby než insertní. Všechny tyto zprávy by se musily podávat ne redakci, nýbrž insertnímu oddělení a všechny by se musily platit. Třeba jenom tři až pět korun řádek, aby se tím kryl výrobní náklad a manipulace. Spolky a korporace by pak měly tu výhodu, že by opravdu si mohly předpisovat datum uveřejnění.

Proč poklesla inserce

Inserce v českých novinách klesala už v minulých letech. Bylo to způsobeno jednak hospodářskou krizí, jednak tvořením kartelů a monopolů. Kdykoli se utvořil

kartel nebo zájmové souručenství, ustaly inseráty. Kartelními smlouvami se často zakazovalo inserovat vůbec. Výrobci si rozdělili zájmové oblasti, určili, kolik kdo čeho smí vyrobit a tak se přestaly zajímat o propagaci svých výrobků.

Česká výroba a obchod vůbec neměly nikdy kladného poměru k inserci, pokládali ji jenom za zlo, jako by jim inserce nic nepřinášela. Jediný Baťa a některé konfekční a farmaceutické firmy pěstovaly inserci záměrně a vydělávaly na ní. Převážná většina výroby a obchodnictva u nás dosud pokládá inserci za zbytečnou investici. Ačkoliv cukerní průmysl — na příklad — mohl inserci v letech, kdy toho potřeboval, zvýšit značně spotřebu cukru doma, pokoušel se o to málokdy. Naše pivovary si také myslí, že nepotřebují inserovat vůbec.

Ale bez inserce nemůže být dobrých novin finančně. Je však možno doufat, že v krátké době budou musit naše firmy hledat inseráty ne-li odběratele svého zboží, tedy jistě dělníky, zaměstnance vyšší kvalifikace a úředníky. Dosud se většinou naše firmy spokojují s inserci v Malých oznamovatelích. Říšské (a také švýcarské německé listy) mají naopak už několik let inserci velkých výrobců i obchodníků, kteří hledají inženýry, ředitele, tajemníky, stenotypisty, ve velkém měřítku a v neděli na několika stranách. Je těžko donutit někoho, aby inseroval, nevidí-li v tom svůj vlastní zájem. Ale i v tom, jak málo a špatně česká výroba a obchod inserují, je vidět úzkoprsý a zaostalý názor českého člověka na povahu českého denního tisku. Každý textilní továrník by chtěl mít na příklad v novinách, které odbírá, všechny důležité kursy bavlny a vlny na všech důležitých světových bursách. A vymáhá to na novinách jenom z toho titulu, že je předplatitel těch novin za 22 korun měsíčně. Hrozí, že je nebude odbírat, nenajde-li ty kursy každý den v prvním vydání, které jde z Prahy na venkov. Neuvědomí si, co ty noviny doplácejí na takové bursovní zpravodajství, třebas by těch zájemců o speciální kursy bylo i dohromady sto. Byli obchodníci, kteří si dávali mezi 22. až 24. hodinou telefonovat z některé redakce kursy některého zvláštního zboží na cizích bursách a ještě v noci podle těchto kursů řídili telegraficky i telefonicky obchody v cizině. Mohli by si to zpravodajství obstarat od tiskové kanceláře, a dostávat je o půl hodiny dříve. Ale byli by ovšem za ně musili platit. To se jim nechtělo, protože to stojí hodně peněz. Když byli z redakce vyhozeni — redakce nesmějí dávat podle smlouvy žádnou zprávu tiskové kanceláře jinam než do svých novin — čekávali ti obchodníci u tiskárny na první výtisk novin, aby kurs měli ještě večer a mohli v noci dát telegraficky své příkazy do ciziny. Byli tedy ochotni dáti nejvýš korunu za zprávu pro sebe svrchovaně důležitou a výnosnou a jenom proto si kupovali jedno číslo novin — takový byl poměr obchodníků k novinám, obchodníků, v jejichž rukou a na jejichž příkaz se obracely denně na bursách miliony.

I to se změnilo teprve tehdy, když si celý národ bude svých novin vážit jako hodnoty, která má stejně svou peněžní cenu jako houska na krámě, jako půllitr plzeňského v hospodě, jako jablko na trhu a jako deset nejlevnějších cigaret v trafice. Bez zásadní změny českého člověka v tom, jakou skutečnou hodnotu přičítá novinám a vsemu tisku a tištěnému slovu vůbec, nebude nápravy. Fouhým zdražením zachráníme náš tisk denní i revuální, ale nepozvedneme jej tam, kde má být, na světovou úroveň duchovou, mravní i finanční. Bez vnitřní změny českého čtenářstva nepovzneseme ani českého spisovatele ani redaktora ani umělce.

doba a lidé

Jaroslav Řeřábek:

U hraniční závory

Bývalo to vždycky tiché, skrovné, a malé venkovské městečko. Kdysi mělo čilý průmysl, ale o dobrou polovici toho je připravila krise. Od těch časů žilo teprv zakřiknutě, jakoby septem.

Okolo něho přechází krajina z roviny do mírně zvlněné lesnaté pahorkatiny na sever, severozápad a severovýchod, oblíbeného cíle výletů a dovolených.

Ostrou serpentinou se vyhoupne k městečku silnice, přetne čtvercové náměstí s parčíkem, poštou, soudem a hotelem, a vyběhne ven a vine se jako stužka poli, lesy, loukami dobrých sto kilometrů dál, tam, kde kdysi bývaly hranice.

Silnice přinášela městečku trochu života. Denně po ní fičely desítky aut oběma směry; některé prolétly a nechaly za sebou jen mráček prachu a trochu čmoudu, jiné se zastavily na skok, nebo i na déle. Lidé postávali na náměstí a pozorovali život tepny svého města.

Když se snesl soumrak, proměnilo se náměstí v korso, kde se promenovalo od hotelu k soudu, od soudu k poště, od pošty k lékárně, zpátky k hotelu, a zas znova dokola, nebo opačným směrem.

Dnes to člověka hned při příchodu překvapí, jak je tu všechno jiné. Silnice je opuštěná, kde ses dříve krčil po straně na uzoučkém pásu, vykračujes si dnes prostředkem jako pán. Děti si tu nerušeně hrají, a ustarané mámy ani nemusí stále vyhlížet okny, aby se malým uličníkům něco nestalo. Kdyby nebyla asfaltovaná, počala by snad silnice zarůstat travou.

Veházíme do městečka, a zrovna padá soumrak na střechy. Takový pravý letní podvečer. Avšak co to — náměstí je jako vymetené, nikde človíčka, nikde hlasu, ticho jako v kostele. Promenáda osířela, a lavičky pod stromy jsou prázdné. Ani si neuvědomíš, a táhne tě to po silnici dál z městečka ven.

U posledních domků sedí hlouček občanů, u vysokého milníku s orientační cedulí rokuje tři mladíci. Dál je cesta zase prázdná.

To už jsme v polích. Po stranách šumí lány obilí, a celý kraj se před námi rozprostřel jako na dlani. Překrásný kraj s modravými obzory a červánky nad horizontem lesů. V polích čas od času pískne myš, z lesa se ozve sojka. Štěpy u silničního příkopu se červenají třešněmi jako korálky. Připadáš si jako malý kluk, jak tě to svádí natáhnout ruku a hrst si utrhout.

V záhybu silnice potkáváme první chodce jdoucí proti nám. A hle, za nimi jdou další, kus dál opět jiní, a v dálce se v šeru rýsují ještě postavy. Také kus cesty před námi míří kdosi stejným směrem jako my. Všichni jdou zvolna, krok za krokem, tu po dvou, jindy zas v malých hloučcích. Ač se již pozdívá, nespěchají a neodbočují třeba tady vpravo do poli na nadcházku, kterou by ses přes samotou dostal údolím a lesem k vesnici na kopci, nebo přes bučinu k oboře. Nesměřují ani k úvozu vlevo, který vede dolů přes trať

kolem hájovny a přes paseky k pile a sousední vsi. Jen tak, jakoby nic, se procházejí, jak na promenádě,

Číslo na milníku ukazuje, že jsme právě kilometr za městečkem. Za tím ohybem tady se silnice natahuje až je rovná jako šňůra, a lině jak kočičí hřbet se vlní přes nizounké pahrbky. Pane, tady se to vždycky přišláplo, až to fičelo, a kdo šel pěšky, ten aspoň přidal do kroku. A tak se rozběhnete jako jindy, ale chyba lávky! Z šera před vámi najednou vyvstane závora přes silnici a stojíte.

Hranice.

Člověku se nechce věřit. Zná zde ten kraj, jako nevím co, málem o každém kameni tu ví. Co se právě tudy nachodil, zvyklý běžet, kam ho nohy nesly. Teď že musí na začátku cesty zůstat stát? Ale není to klam. Závora je vskutku tu, hmotná, nová, pěkně čerstvě natřená. Vedle ní úhledný domek, u něho četník a finančník. U závory víc než tucet lidí, mladých, starých, mužů, žen. Opření o závoru, hledí dopředu na modrou přímku silnice, ztrácející se pár set metrů tam, co je říšská kontrola.

Teď už rozumíme, proč ta promenáda po silnici. A proč je korso na náměstí opuštěné. Přestěhovalo se sem, k hraniční závore. A tady se rokuje tak jako na vsi, kde ještě není vodovod, u pumpy. Marně bys však čekal hlučnou zábavu či křik. To jen tak semhle támhle utrousí slovo, dvě — pak je zas chvilku ticho, až dojde řada na jiného. Řeč zní tlumeně, jako z dálky, a slova se utápějí v houstnoucí tmě. Je to docela jako o černé hodince, nebo v podvečer na návsi pod šumící lípou.

I tady všichni najednou cítí, že jsou si náramně blízcí a že si dobře rozumí, i když mluví víc tichem, než slovy. Za chvíli víš, co koho trápí, od čeho ho ta hraniční závora oddělila, kde má teď rodinu, jak to má s poli, chalupou, obchodem, prací, a co všechno má na srdci.

Žádný však, řeknu vám, žádný z těch lidí nevydá ani slovo nářku nebo snad zloby. Kdepak. S klidem a rozvahou nesou svůj podíl tíhy všech minulých věcí, jasně a věcně hledí dopředu s otevřenými očima a napnutými svaly svých tvrdých paží. A ten jejich podíl byl po čertech těžký! Víte, ono ve velkém městě se to všechno snadněji přeneso, jaksí tak lehčeji se vám to rozleží v hlavě. Početnost, ta dělá, panečku, hodně, dává vám klid, rozvahu, pevnost. Tisíc mozků je víc než jeden. A tady byl každý na všechno vlastně jen sám se svým rozumem. Nediňte se, že to ještě nemá všechno tak stráveno, že je ještě pořád hodně toho, o čem přemýšlet.

Ale i řak nikdo nezlořečí, ani nespílá, nebeduje ani nezoufá. Takový je český člověk. I když nastanou nejtěžší chvíle, neslábne. Zůstává silný, ba snad ještě silnější než před tím, klidně a pevně stojí na své nezczitelné půdě. Bez záští, ale také bez strachu, mírně, ale s nezlomně pevnou vůlí.

Připadá vám to jako stráž, jak jsou tu jeden vedle druhého opření o závoru, čely obrácení kupředu, a se zraky upnutými tam nahoru přes hranici. A najednou nevíte, kdo z nich je vlastně četník, a kdo civilista. Všim jsou si podobní jako vejce vejci.

Každý z nich je pravý český člověk.

otázky a odpovědi

V. Kluzák:

Zemědělec a ti ostatní

Souhlasím s názory paní Mileny Jesenské pokud jde o sociální problémy a proto píši několik poznámek ke stati velkostatkáře p. J. Š. uveřejněné ve 28. čísle »Přítomnosti«.

V minulých dvaceti letech jsme opravdu nedovedli zorganizovat práci. Měli jsme mnoho bystrých hlav, které vypracovaly podrobné plány jak všechny lidi zaměstnat, ale jejich rady vyzněly naprázdno, protože patřily k jiné politické skupině než páni velkovýrobci a velkostatkáři a proto, že velkopodnikatelům šlo více o zisk než o lidi-bratry z národa. Po pravdě konstatujeme, že byli u nás podnikatelé, kteří mysleli dřív na lidi spolupracovníky než na zisk (jako na příklad Baťa), ale těch bylo málo.

Žňové práce budou i letos dobře obstarány. Pomáhali jsme (jsem státní zaměstnanec) každý rok ve žních bez propagace. Po letošní propagaci nás bude ještě víc — hlavně, aby studentstvo vzalo vše vážně a doopravdy. Ale prosím, aby mi byly dovoleny některé připomínky k tempu žňových prací, zvláště na velkostatcích. Normální pochod žňových prací je ten, že suché obilí se sváží do stodol (nač by byly ty stodoly) a po žních se mlátí. Loni mnohé velkostatky, aby ušetřily kus rezie, mlátily hned na polích. Tím se ovšem svážení opozdilo, potom nastaly deště a mnoho úrody v mandelích vzrostlo a přišlo vniveč. Prosíme, aby se taktó nemrhalo národním jménem a obilí bylo včas a rychle uskladněno ve stodolách.

A potom, nezapomínat na lidi — spolupracovníky. Žně — to je zvýšený výkon, k němuž je třeba také zesílené stravy a zvýšené mzdy.

Máme Národní souručenství. Jsme tam všichni vedle sebe — všichni bratři. Máme jedno vroucné přání, abychom o bratrství méně mluvili, ale víc je ukazovali v činech. A tu mají naši zámožní lidé veliké možnosti: ukázat, že nelpí na pozemském majetku, že jim víc záleží na člověku, který vedle něho a s ním a pro něho pracuje. Jak znám českého drobného pracovitého muže, ocení tu dobrou vůli činem: lepším výkonem. Všichni budeme spokojenější a šťastnější.

František Nedvěd:

Proč se jezdí do prava, a jiná „proč“

Na otázku »Proč se jezdí vpravo« čili: na otázku, proč na velké části zeměkoule zní příkaz policejního dopravního řádu: vyhybej se vpravo a předjížděj vlevo — na tuto otázku je (pokud sahají naše četnými dotazy utvrzené vědomosti) odpověď strašlivě stručná. Zní: Nevíme.

Tahle moudrost si ovšem nezaslouží článkového titulku v revui a patřila by vlastně spíš do redakční listárny. Hodlajíce však prosit o trpělivost: a) šéfredaktora, b) čtenáře, můžeme se vymluvit na lidský sklon k hloubavosti.

Směr jízdy je v konečné své fázi stejně věci konvence jako tolik jiných ustanovení, jejichž jediným účelem je, zjednat předem jistotu o tom, co učiní nebo mívá učinit váš bližní. Rozmach techniky a komunikace si vynucuje unifikaci konvencí.

Proč vlevo?

Vlevo se jezdilo v bývalém Československu proto, že se tak jezdilo v Rakousko-Uhersku. Sotva se zmýlíme, řekneme-li, že se v Rakousku-Uhersku jezdilo vlevo proto, že se tak jezdilo sice bez zákonných předpisů, ale důsledně od dob, kdy první Asiat zapřáhl do primitivních letních saní prvního tahouna z čeledi přežvýkavců. Neboť pěší, jenž vede tahouna, nejbezpečněji, to jest u hlavy, jej vede »na své pravé ruce«. Doprava »srstnatým benzinem« jest záležitostí patriarchální a změnila se za oněch mizerných šest či osm tisíc let jen nepatrně.

Odedávna — i bez předpisů — nasedal jezdec na koně s levé strany — a důvody pro to platí i pro nasedání do vozidel, zejména do těch, které se mohou za nasedání rozjetí. (Stejně jako kůň.) Levá polovina těla je méně »inteligentní« než pravice — pořád mluvíme o majoritě lidstva, o fyzických »pravičácích« — a proto používá člověk levice bezděky k úkonům prostším: levicí jezdec ještě stojící uchopí otěže, levicí se zachytí předku sedla, levou nohu vstrčí do třmenu. Pravá noha a pravá ruka má při nasedání úkol mnohem složitější — pročež je třeba nasedat zleva. Proto je poměrně lehké skákat do tramvaje »levosměrné«, proto Elektrické podniky právem varovaly skokany před podceňováním novoty. (I všechno nerozumné se ovšem člověk naučí — viz skokany z pařížských autobusů: vozy tam mají jen jedna dvířka, a ta jsou v zadní stěně vozu!)

Mnohé důvody mluví, jak vidno, pro jízdu vlevo. Kdyby bylo lze hermeticky oddělit jízdu od chůze, byla by jí z d a v l e v o ideálem. Stejným ideálem však by byla chůze v p r a v o: neboť člověk, nenutí-li ho k tomu předpis nebo uměle naučený zvyk, chodí vpravo i tehdy, jde-li domněle přímo. Ukazuje to — mimo jiné — i bloučení lidí v mlze, tedy za okolností, kdy zrak nemůže kontrolovat a korigovat výsledky pohybu. Mohli bychom říci, že se člověk bezděky vyhýbá i překážkám napravo — zde však spolurozhoduje i rod člověka: muž obchází v tlačenci překážky — ať už to je jiný chodec nebo trám — č e l e m k překážce, žena však míjí překážku z á d y. Nechť si psychologové nebo fyziologové lámou hlavu nad tím, chrání-li si žena taktó vitální a lehce zranitelné orgány, totiž prsy, před případným nebezpečím, nebo činí-li tak in memoriam dob, kdy nebylo dětských kočárků, a kdy žena od doby dospění až do doby svého zhasnutí nosila v náruči to které z mládat ještě nechodící. Při setkávání s člověkem uhýbá muž bezděky vpravo, patrně z atavismu, asi proto, aby měl pravou ruku volnou.

Chodí se tedy lépe vpravo, jezdí se lépe vlevo. Oba směry nemohou však existovat v téže zemi vedle sebe. Jednak proto, že chodec je občas řidičem (a opačně), jednak proto, že chodec, na kterého ve městě případně okraj chodníku, musí jít č e l e m k té části dopravního proudu, jenž mu je (nebezpečně) blízký.

Proč tedy vpravo?

Bývalá Československá republika se zavázala zavést jízdu vpravo už před několika lety. Učinila tak proto, že byla obklopena státy, kde se jezdilo vpravo (s výjimkou částí spolkového státu Rakouska) a že přistoupila k do-tyčné kontinentální dohodě.

Pátající po příčinách, proč se v oné většině evrop-sko-kontinentálních státech jezdí vpravo, dospějeme k úvodnímu »ignoramus«.

Smíme-li se pustit do dohadů — a vynechat domněnku, že tam prostě zvítězil zájem chodce nad zájmem jezdce a vozky — vnutí se nám domněnka, že praotcem pravosměrné jízdy byl † Stephenson, vynálezce lokomotivy. Na prvotním parostroji stál »kočí«, oděný v bezvadný cylindr, za prvním kotlem, ovšem čelem dokonce k směru jízdy a dával — dívaje se přes nevelký kotel — pozor na cestu. Po jeho pravici byla — v pozdějších vydáních stroje — veledůležitá páka, regulující pří- vod páry. Páka na tomto místě zůstala dodnes, kdy se jmenuje r e g u l á t o r, a kdy kotle jsou již tak velké, že se nelze dívat přes ně. Umístění regulátoru vyhovovalo však i nadále, neboť manipulace s ním je celkem jedno- duchá a strojvůdce jej může zvládnout evičenou levou rukou. T o p i ě potřebuje však víc své pravice — stojí tedy i nyní ještě na lokomotivě v l e v o.

Stojí-li strojvůdce — pán jízdy, služebník života a přední hlídka obrany proti smrti — vpravo od směru jízdy, musí býti na této straně i zařízení, jež mu tlumočí zprávy o stavu trati. Také tam jsou: semaforey, dálková návěští, vjezdní hradla — příkazy k zmírnění jízdy atd.

Zkrátka: železnice jezdí — až na určité výjimky — po pravém páru kolejnic, je-li trať zdvojená. Jezdila vpravo i za Rakousko-Uherska, kdy se na silnicích jez- dilo vlevo. Tato kombinace je úplně možná, protože vlak má svou vlastní dráhu.

Zdá se nám, že předpisy o hippomobilní a motorové jízdě napravo vznikly v pořádkumilovném mozku, na- daném smyslem pro důslednou systematiku: všechno, co jezdí, má jezdit vpravo. A protože přeměna provozu železničního by byla bývala dražší, musely se přizpů- sobit vozy a auta.

Zásada tato neztvrdila na celém světě. Ba lze mít za to, že na většině zeměkoule se jezdí vlevo. Ve střední Evropě ponechali si tento dopravní směr Maďarsko, na severu Švédsko a Norsko. Zejména však se jezdí vlevo v Anglii — lépe a přesněji řečeno: ve Spojených králov- stvích Velké Británie a Irska a v korunních zemích z á m o ř s k ý c h.

A další příspěvky do sbírky konvenčních kuriosit? Podání pravice bylo původně projevem k r a j n í, uváž- livé, ale kdysi účelné nedůvěry: rukou, kterou ti držím, mi nemůžeš nic udělat. — Dnes tedy je urážkou opak.

Smeknutí? Od pradávných dob byl otrok označován určitým, konvenčně stanoveným druhem účesu nebo ne-účesu: byl střihán dohola v zemích, kde páni chodili s dlouhým vlasem, nebo si musel nechat růst vlasy na pólce hlavy — byla-li to země, kde si občané holili hlavy a kde určité kasty chodily s hřívou. (Chammurabi-ho zákoník určuje trest uvedených pravice holiči, který by otrokovi upravil hlavu »na svobodno«.)

Protože účes je věc, podléhající přirozeným změnám, ustálilo se primitivní bezpečnostní a kontrolní opatření: každý otrok, jenž potkal svobodného občana, byl povi-

nen okamžitě se legitimovat jako otrok: sňal za tím úče- lem pokrývku hlavy, aby ukázal, že si snad tajně ne- dává (nebo dává) růst vlasy.

Tohle není žádná fantasmie. Můžeme každého pochy- bovače vést samotného za svědka, že dnešní pozdrav a někdejší nevolnictví jsou v úzké souvislosti.

Je to předně české archaistické »uctivý sluha«, je to starorakouské »košamsterdýne«, jež je zkomoleninou ně- meckého »gehorsammster Diener«, nejuctivější sluha. Je to dále oslovení »pane«, Herr, Domnul atd., všechno podle římského dominus. Ale »domine« oslovoval je- diné otrok svého pána — a i v despotizovaném Ří- mě trvalo dlouho, než si císař dával říkat od občanů Domine. (Dominus vobiscum = p á n b ů h s v á m i. — J a k n á d h e r n ě s u b t i l n í r e ě j e č e š t i n a, jež jediná rozlišuje ve s t e j n ě m s l o v ě P á n a p a n.)

Nejprůkaznější však je asi ležerní pozdrav »servus«. Servus servi masculinum je otrok doslova.

dopisy

Slovenka Češke

Trnava 13. Júla 1939

Vážená pani Smolová!

Odpustite mi prosím, že Vám úplne neznáma Slovenka, do- volím si Vám napísať tento list. Hlavnou príčinou však k tomuto listu je práve Váš krásny dopis uverejnený v č. 28. Přítomnosti, ktorým odpovedáte istej Slovenke, vydatej za Čecha. Hovo- rím o tomto Vašom liste, ako o krásnom a verte mi, že je to pravda. Je to pre nás krásny dar, tých Vašich niekoľko slov, ktorými hovoríte o nás — Slovákov — o Vašich citoch k nám. Ano, je to skutočnosť, že už viacej nežijeme v jednom štáte, ale je svätá pravda, že i keď sú tu dva národy — slovenský a český, sú to národy bratské. A toto vedomie si my — moj slovenský národ — v svojom srdci stále zachováme.

Je tu dnes síce smutná pravda, že medzi nami, stojí teraz hranica neprekročiteľná, ako pevná hradba strážená z oboch strán celníkmi a vojskom. Ale my vieme a cítime to, že toto je hranica len a len politická a my preca sme ľudia (nie politikovia), ktorí majú svoju slovenskú oduševnenosť, bratské cítenie a slovenskú krv v tele — slovenský národ od českého nemôže sa rozdeliť len tak rýchle takovou mrtvou hranicou čiarou.

Sme Vaši, ako Vy ste naši a na to nezabúdame a nezabudne- me na odkaz nášho bohatiera Štefánika. Veľmi dlho sme žili spolu, mali sme jednaké žiale pred vojnou, jednaké starosti a tiež radosti po svetovej vojne. Dnes naše jediné heslo, jediná posilujúca veta, ktorá podporuje plameň nášho života národ- ného je:

Boli sme a budem.

Vážená neznáma, i keď nepoznáte veľa Slovákov, pravých, poctivých Slovákov, verte mi, že sme hodní Vašej lásky, že si plne zaslúžime Vaše krásne slová.

To ako vďaka za Váš dopis od roduvernej Slovenky.

Antonii Blažovej v Trnave.

Slovenské divadlo a čeští herci

Bratislava 7./VII. 1939

Vážená redakcia!

Na článok »Slovenské divadlo a čeští herci« v 25. čísle Přítomnosti zo dňa 21. Júna, rád by som pripísal niekoľko poznámok, čo by osvetlilo pomer pána pisateľa článku Josefa Dvořáka k Slovenskému Národnému divadlu.

Hneď na začiatku rád by som pripomenul, že také písanie ako v spomínanom článku, je vlastne pokračovaním onej »blahodárnej«, v tomto prípade »kultúrnej činnosti« poniektorých Čechov na Slovensku, ktorej ovocie dnes požívame, — čo na tých rozvadenosti. Vážená redakcia, snažím sa objaviť v umení vždy bez zaujatosti, klady práce, či to robí Čech.

Slovák, Nemeč, atď. Ale povedíte mi úprimne, čo je toto: Tento pán Josef Dvořák svojho času napísal: »— je zarážajúce, že na slávnostné uvítanie presidenta bude hrať slovenská činohra a nie česká(!) ktorá je na vyššej úrovni a ktorej jedine prísluší reprezentovať Slov. Nár. divadlo(!) ...« Toto už nie je šovinizmus, to je viac! ... A len tu sa mohla zrodiť veta, ako je i v hore spomenutom článku. A síce: »Puvodne štylisovaná zpráva vzbuzovala dojem, jako by SND chtělo znova angažovať bývalý soubor české činohry, v posledních letech režirovaný Viktorom Sulcem.« — Po tom všetkom čo sa udiolo a ako sa pomery ustálily?! — Je to tiež viac ako naivita... Že potom p. Josef Dvořák hovoril stále o vyššej úrovni všetkého čo bolo na dohách Slov. nár. divadla české, — je samozrejme, tak práve, ako prežíval duševné muka pri veľkom úspechu slovenského činoherného súboru pri pohostinských hrách v Prahe, čomu dal priechod v svojich »Poznámkach k pražskému vystúpeniu Slov. nár. divadla.« Činnosť redaktora, kultúrneho referanta a kritika p. Dvořáka bola pozoruhodná svojím obzvláštnym postojom k všetkému, čo bolo slovenské.

A konečne. Je nepochopiteľné, ako niekto chce rozoberať problémy Slov. nár. divadla len podľa toho, čo počul v rádiu, z poznatkov (nevecných!), ktoré si odniesol a nepozná súčasný štat veci?!

Že sa burcovalo v rádiu a v tlači k hojnejšej návšteve divadla a hovorilo sa o poloprázdnom a prázdnom divadle, — to bola taktická chyba niektorých horečnatých hláv, ktoré z prílišnej horlivosti »snadno a rýchle« sa chceli zaslúžiť o divadlo. V skutočnosti je to složitější a ťažšie, tak, ako na tie výzvy odpovedala »Slovenská politika«: »— robte to divadlo dobre a potom budeme doň chodiť!« To divadlo sa robilo dobre a aby sa i v budúcnosti robilo dobre, to bude záujmom predovšetkým nášho Ministerstva školstva a všetkých, ktorým budúcnosť Slov. nár. divadla leží na srdci.

V hlbokéj úcte

Štefan Figura,
člen Slov. nár. divadla
v Bratislave.

Svätý Václav a Boleslav

Vážená redakcie!

Je zaujímavé, čo papiru se už popsal ve věci našeho národního svatého a přes to, že je tolik knih už sepsáno a od čelných našich dějepisců, přece jen se jaksi nemůžeme dopracovatí jistého jasná.

Čistě historicky vzato, víme asi tolik.

Kníže Václav byl synem knížete Vratislava, při jehož smrti (921) byl chlapcem (asi 12letým), takže místo něho vládl jeho matka Drahomíra, z rodu Lutičů, tedy Polabanka.

Situace politická té doby jest ovládána otázkou křesťanství a pohanství. V Čechách mělo křesťanství dvojí tvářnost: národní, představovanou cyrilometodějským a cizí, představovanou křesťanstvím římsko-německým. Toto římské křesťanství bylo sloučeno s politickým problémem německé nadvlády nad Slovany. Od roku 895, kdy kníže Spytihněv se přiklonil k církvi římské, bylo cyrilometodějské v Čechách v úpadku a křesťanství římské bylo směrem vládnoucím. K této dvojí tvářnosti křesťanství v Čechách přistupoval další rušivý tón v osobě kněžny Drahomíry sice křesťanky, ale jejíž rodina byla ještě pohanská. Tato situace komplikovala zahraniční politiku: křesťanství pojilo Čechy k Němcům, rodová příbuznost k Polabanům. Tyto rozpory se projevíly za vlády Drahomíry, když Jindřich Ptáčník se pustil do boje s polabskými Srby. V Čechách se vytvořily zjevně dvě strany: pro pomoc Lutičů (strana slovanská) — strana Drahomíry a později Boleslava, pro mír (křesťanská) — strana Lidmilina a Václavova. Nejprve měla vrch strana Drahomíry (sv. Ludmila byla zardoušena), když se však ujal Václav vlády (někdy po r. 925), poměry se obrátily a straně Lidmilině se dostalo zadoostičení s tím, že byla povolána opět k vládě (mnozí z ciziny). Zatím 928 vypukla válka Jindřicha Ptáčníka se Srby, kteří byli poraženi (Braniboř, rodný hrad Drahomířin byl rozbořen). Glo-mačskem táhl Jindřich do Čech, kde zatím strana míru došla plně k veslu. Drahomíra byla vypověděna a její stoupenci zčásti pobiti, zčásti vypovězeni. Vrátili se směla až po vykonané persekuci. Kníže Václav se bez boje podrobil, přijal od krále darem rámeč sv. Víta, předního saského světce, a uvolil se plaťiti poplatek,

Ale v létě 929 Polabané podnikli protiofensivu a její vlny i důsledky zalehly i do Čech. Počátkem září byli Polabané sice opět u Loučina (blízko Vittenberku) poraženi, což způsobilo v Čechách nesmírný zmatek a současně obavy, co by se dělo, kdyby se Jindřich Ptáčník obrátil do Čech. Další persekuce Drahomířiných straníků by byly za Václava nevyhnutelné. Z tohoto nebezpečí bylo východiskem jen odstranění Václava, jež znamenalo možnost branného odporu a znemožnění persekuci ohrožených příslušníků, chceme-li slovenské strany.

To bylo provedeno 28. září 929 ve Staré Boleslavi. Výsledkem bylo svolání Boleslava knížetem — válka proti Němcům, sjednocení Čech a vytvoření velkého boleslavského státu.

Které závěry plynou z těchto skutečností?

1. Vražda Václavova nemohla míti v dané chvíli jiné pohnutky než politické a osobní.

2. Z líčení osobnosti a činů Václavových vysvítá, že směr jeho politiky nebyl nijak dán hlediskem národním, nýbrž hlediskem křesťanským. Václav nebyl ani germanofilem ani zrádcem svého plémě. Václav byl spojencem křesťanského německého krále, proti pohanským Lutičům. Podporoval směr římsko-německý jako jeho otec. — Václav, křesťan, není státníkem a nemá vůbec nijakých mocenských cílů. — Nadvládu Němců-křesťanů chápe jakožto samozřejmost. Vůči boji s nimi stojí proto cize, neboť Němci jsou křesťané jako on (dostal od nich ostatky sv. Víta, čistě germánského svatého). — Václav chce využití své vlády a míru k uplatnění křesťanství v životě svém i svých poddaných (podle legendy chtěl svatě chleby, nosí za staré báby z lesa dříví atd.).

Proti této koncepci křesťanské, humánní a lze říci nadstátní, stojí směr naprosto praktický, jehož pohnutky jsou čistě mocenské a osobní (obrana proti podmanitelům, součinnost s kmeny téže krve).

Moderně vyjádřeno: směr Václavův je vyslovené ideologický, směr Boleslavův reální. Při tom kníže Václav při svém skonu a kníže Boleslav při svém počátku byli v téže situaci a měli téhož nepřítele (král Jindřich zemřel až v roce 936). Výsledek jejich činnosti je názorným a přesvědčivým důkazem, jaké jsou předpoklady pro vznik a uchování státu. Je to síla ve službách cílevědomé vůle. Václav svatý chce být křesťanem, Boleslav chce svobodu a stát! Vše by bylo dokonalé, kdyby Boleslav i Václav byli sjednoceni v jedné osobě!

3. Výklad Palackého, že Václavova politika zachránila národ, je správný potud, že Václav nebyl s to věsti si jinak (vizte na př. pověst o jeho utkání s Radslavem Zlickým). Kdyby však měl jeho výklad platiti všeobecně, musil by konec vlády Václavovy znamenati současně katastrofu Čech. Průběh událostí ukázal opak. Boleslav nejenom byl s to vzdorovati německé říši 20 let, nýbrž při tom sjednotil Čechy a utvořil stát největší, jaký kdy byl! Český stát není tedy dílem Václavovým, nýbrž Boleslavovým! Jeho úpadek ke konci století nepřivodili Němci, nýbrž Poláci.

4. Jest rozpor mezi postavou Václava knížete a sv. Václava, a jak si ho vytvořilo lidové podání a představa. První byl spójencem křesťanských Němců, druhý ochráncem národa proti nim! Tato představa lidí je příznačná a ospravedlňuje, třeba pozdě, politiku Boleslavovu.

Přes to jest otázka, proč Boleslav nezískal většího porozumění pro sebe a pro své dílo? Lze odpověditi asi tak:

- Boleslav sice vytvořil stát a sjednotil národ, ale přes to nestačil svými silami, aby trvale a úspěšně čelil svatě římské říši. Součinnost s Polabany a Poláky nebyla stálá. Povrchní úsudek tedy zní, že Boleslav skončil ve šlépějích Václavových.
- Boleslav ponechal neřešenu otázku církevní, jež však byla podstatnou součástí problému.
- Schopnosti a povaha našeho národa od Bílé hory nedospěly ještě tak vysoko, aby byl včas a vždy pochopen skutečný zájem státu. Usuzujeme všichni ještě ideologicky. Také v republice šlo o demokracii, humanitu, o vývoj (zda vpravo či vlevo), o mír atd., ale nedovedli jsme pochopiti včas a jednomyslně, který je zájem národa a státu a posuzovati jej. Poněvadž nedovedeme mysliti konkrétně a mocensky, nejsme s to oceniti díla Blahoslavova.

Chceme-li kdy pochopiti Václava svatého, dívejme se naň se všech hledisek: s hlediska jeho knížecího poslání, jeho činů a jejich výsledků a jeho osudu v podání legendy. A když o něm mluvíme, řekněme hned i hledisko! Pak snad bude jasno v tom, že význam Václavův je v tom, že dal duchovní náplň Boleslavovu státu.

I. Ch.

Svět knih

Roč. 9. Číslo

KULTURNÍ ZPRÁVODAJ

29

Tu Fu:

VERBIŘ ZE ŠIHAO

Klesalo slunce. Chtěl jsem
právě spat.
Šel svůj mužik prašnou
silnicí;
na vršku zdi sed, pusté
vesnici
verbiřskou píseň začal
notovat.

Jste stará žena — v kupku
slitý žal.
Dí — slova duní, kamenů
jak řada
když do bezedné studny
temně padá:
»Tři syny měla jsem —
tři císař vzal.

Psal včera nejstarší —
eh, nadarmo!
Psal: žiju. Žije? — Válečná
když doba?
Ti druzí v poli zůstali mi
oba,
M, černí volí, černé pod
jarmo.

A ty chceš muže? Tady?
Blázníš snad?
Zde jen mé vnoúže v stínu
matky stojí.
Hlad mají oba. Pro nahotu
svoji
a polního kvítí pletou sobě
šat.

Co chceš tu, starče? Mě snad
bys ty rád?
Hrst starých kostí — půjdu,
je-li třeba,
vojákům tvojm budu péci
chleba
a s tvojm vůdcem ve stanu
chci spát.

Křik její nářkem sovím táh
se v dál,
bolesti vlny do vsi pusté bily;
když ráno vstal jsem, den už
smál se bílý
a svůj mužik na zdi
skřehotal.

Ukázka z četných ukázek vel-
ké kouzelné poesie čínské, otiště-
ných v knize M ů j ná r o d a má
vlast.

Krása jazyka a zvyk

Národové si neuvědomují, že mluví řečí víl své vlasti. Pro většinu lidí, kteří přivykl jistě řeči, slova ztratila svou hebkou ojněnost. Stala se z nich slova běžná, která lidem horlivě slouží od rána do večera, ale člověk se na ně už ani neohlíží.

René Schickele

POZNÁMKY

A. M. PIŠA: ZBORTĚNÉ HARFY TÓN

Ve sbírce slok, jež Vladimíru Holanovi vytryskly z ovzduší »září 1938«, bylo patrné, jak osudný vir těch dnů přímo vyčtvátil mladého lyrika ze zakletí jeho vnitřního světa, dotud jako by pod vývěvou, a naráz postavil tvář v tvář hromadné skutečnosti a jak jeho obraznost, dotud odtažitě kontemplativní, nebývale nasýtil předmětností. »Umřela má samota. Neb před zrskem co miji, to je už brádství a jeho rod...«, nepadnou nadarmo tato slova v nové skladbě Holanově, příznačně nadepsané »Sen« (nákl. Fr. Borového), která přímo navazuje na jeho podzimní sbírku veršů: vždyť už o jejich slokách bylo lze říci, že připadají jako »závratný film přízračného snu«, a nezpronevěřují se tomu ladění ani Holanovy verše nynější. Tím méně, že jejich zdroj zůstává vlastně též, ten zářijový ořech, jehož vlny jako by se jen stále víc a víc šířily i vzdouvaly hladinou nitra básníkovy, zachvacující všechno jeho vidění a cítění. Ze vzrušení takto extatického roste Holanova obraznost k visionářské závratí, nalézající sourodý podnět i předmět v současné naší skutečnosti, která, připadající už v zářijových dnech

neuvěřitelnou, zdá se tak nesku-
tečnou, tak přeludnou, tak —
snovou.

Ale právě proto Holanovy ha-
lucinované vidiny, jak vyvržené z
půlnoční horečky lidstva a světa,
tím spíš jako by obrážely pravou
podobu i povahu dobové skuteč-
nosti, její děsivé apokalypsy, je-
jího tance smrti, nad nímž »ná-
stroje si připravují porodní báby
nicoty«. Co může být skutečnej-
šího a pravdivějšího nad vidinu
na pohled téměř šílenou, jež rý-
suje barbarský sabat pudů, zvi-
fecích pudů, které sotva »vzruší
uřežat mužství, nos i uši všem,
kdož se chytí v tenata«. Jak přiro-
zeně z takového pocitu o sou-
mraku lidství vyvěrá přímo chli-
liastická představa posledního
soudu: »Národy dupou... Zříš
je pádit a čistit obě mísky vah,
vah kupeckých, vah z trhu Lí-
tic...« A v takovou fugu se pak
zadírá, jakoby ozvěnou máchov-
ské noty, apoštola veršů: »zem
bédná, bédná, bédná, bédná, ale
zem pouze jednou jedna a jako
jednu zřít jí chce... Bože, zda
zřít jí též, jak leží?... Zda se
mnou zřít ten mumraj na ni, kte-
rý se sirně chichotá? Tep srdcí
všech, to nýtování rozborčeného
života?« A skladba, v níž se ně-
která sloka refrénovitě vrací, zas
jako po zákonu snu, vyznívá re-
frémem příkazu, jež jako by lyrik
dával sám sobě: »chránit mythy
semenité pod hlínou veršů v
hloubce, skryté všemu, co nemá
prvenství svobody, touhy, vyšších

FEUILLETON

Lín Jutang:

LÁSKA V ČINĚ

Ukázka z českého překladu kni-
hy M ů j ná r o d a má vlast
o níž spisovatelka Pearl S. Bu-
cková napsala, že je to nejprav-
divější a nehlubší, nejuplněnější a
nejzávažnější kniha, jaká dosud
byla v Číně napsána.

Vynoří se snad otázka: Jakkak
byla při ženské odloučenosti v
Číně možná romantická láska a
namlouvání. Nebo spíše jak půso-
bila tato klasická tradice na pří-
rozenou lásku u mladých lidí?
Co do mládí, blouznění a lásky
je na tom svět celkem všude stej-
ně, jenom psychologické reakce
se následkem různých sociálních
tradíci navzájem různí. Při vši
ženské odloučenosti žádné klasické
učení totiž nedokázalo vylou-
čit lásku. Je možno změnit její
ráz a vzhled, neboť láska, tento
výbušný, nezdolný přírodní cit,
se může proměnit v tenký hlásek
srdce a myšlení. Kultura lásku
třeba přetvoří, ale nikdy jí nezad-
usí. Láska trvá stále, a nabý-
vá jen jiného vzhledu a výrazu,

kteřý takřka namátkou přejímá
od různého společenského a kul-
turního prostředí. Vykukuje za
korálkovými závěsy, prosycuje
vzduch v zahrádce, škube dívčím
srdcem. Snad ani ta dívka nemá
milence a neví dobře, co jí bolí.
Snad o žádného určitého muže
nestojí, ale je přece zamilována
do života. Pustí se tedy trochu
pečlivěji do vyžívání a předsta-
vuje si, že je zamilována přímo
do té duhové výšivky, symbolu
do života, který se jí zdá tak
krásný. Vyšívá nejspíše někomu
na polštář párek čírek, oněch čí-
rek, které vždycky chodí, plavou
i hnízdí spolu, sameček se sa-
míčkou. Když jí obraznost zavede
příliš daleko, lechce se zapomene
a udělá chybný steh. Zkusí to
znovu a zase chyba. Trhne prudce,
drobet příliš prudce hedvábnou
nití, a níť se jí vysmekne z
jehly. Kousne se do rtů a za-
mrzí jí to. Je zamilována.

Ta rozmrzelost nad čímsi ne-
určitým, snad nad jarem a kvě-
tinami, ten náhlý zdrcující pocit
stesku, je přírodním znakem, že
dívka už dozrála pro lásku a
manželství. Pod útlakem společ-
nosti a společenských konvencí
se dívka ze všech sil snažila to

Edmond Jaloux:

O RILKEOVI

Žil vědycky v mých očích
v tom světě pomezím, jenž
odděluje současníky od
mrtvých, kteří jsou již něja-
kým způsobem věčni. Viděl
jsem ovšem mlhavě, že on je
básník, ale viděl jsem ještě
mlhavě, že jeho pravý život
náleží jistému řádu věcí, kte-
ré nejsou našimi, jak jest
ustavičně obrácen k prav-
dám, kterých nevystovujeme.
A jako u mnoha romantiků
německých a zvláště u Nova-
lise, tento vnitřní život byl
pln zaujetí pro smrt...
Smrt nějakým způsobem
sebe určující, která by byla
zároveň logickým zdvěrem
života i zárodkem nového
vývoje... A tato myšlenka
byla v něm tak bohatá, hrov-
žila do něho tak hluboké
kořeny, že se nalézá stejně
i v jeho poesii, jejmž je
thematem jedním z nejdů-
ležitějších.

zvaní k velkému světu zřivých-
vstání...«

Toť jen hrst citátů, aby vysvitla
nota této Holanovy poesie, která,
jako sen sám, nejednou se nese
»v hádankách...«. Cím však v
jediném dechu strhuje, toť niter-
ně vášnivě vzrušení, jimž básník
sám je strhován v perefých pocítu
a představ. Jím se postřehy bez-
prostředně konkrétní, s nimiž se
pojívají intenzivní pocítu zjitře-
ných čítv, v zápětí přetavují v
přízračnou vidinu: v sladových
přítích opojení, v cukrárnách,

neurčité, prudké dychtění zata-
jit, ale podvědomě v ní snilo dále
mládí. Leč láska předmanželská
byla v Číně zakázaným ovocem,
přijímat veřejně dvojení nebylo
možné a tak věděla, že milovat
znamená trpět. Proto si netrou-
fala kochat se příliš zálibně ja-
rem a květinami a motýly, sym-
boly to lásky v dávné poesii, a
když byla vzdělaná, nedoprávala
si mnoho času na básně, aby jí
hluboce nerozrušily. Obrála se
plně domácími pracemi a své
cítě střežila tak posvátně, jako
se útlá květina chrání předčasné-
ho styku s motýly. Chtěla vykat
do té doby, až bude pro ni láska
dovolená a posvěcena manž-
elstvem, a šťastna byla ta, která
unikla všem nástrahám vášně.
Ale přes všechna lidská pouta
přece jen láska občas zvitžila.
Jako u všeho zakázaného ovoce
i palčivost pohlavního vábení
zvyšovalo právě to, že bylo tak
vzácné. Byl to přírodní zákon
kompensace. Podle čínské teorie
jakmile se dívčí srdce rozhrá,
nelze už dozála pro lásku a
manželství. Pod útlakem společ-
nosti a společenských konvencí
se dívka ze všech sil snažila to

Jež pŕst dlouhý plení, a ve všech krocích, jdoucích sem, lze vidět mrtvých umírání.« Lyrikova ho-rečná fantazie. Již však ani ten-krát nechýbí duchovní hloubka a rafinovaná složitost, v žáru nej-vyššího stupně odhmotňuje, pře-tváří, ba křečovité znásilňuje do bizarních i pitvorných podob a skupenství prvky skutečnosti. Její palčivé postřehy, nejednou natu-ralisticky syrové, prolínají se tu s erbovními symboly rozkladu, soudu, poprav (skřek havranů, bubny, černá sukna) a slova den-ní potřeby s výrazy nově tvoře-nými nebo naopak archaickými za opětovné záliby v drsné zvu-komalbě. Ne nadarmo věnoval Holan tyto sloky památce ruské-ho básníka, obdobně smělého ve výrazovém novotářství, Velemira Chlebnikova.

Nepochybně se v nové Holano-vě poesii prozrazuje barokní ráz autorova vidění i výrazu. Jen vý-jimkou se tu ozve důvěrná lyric-ká melodie, křehce vydechující jakoby lítostnou něhou, jinak celá skladba se nese visionář-ským patosem. dravým i drása-vým. V poesii, jež vyvěrá se so-pečnou téměř vášnivostí, nechýbí ovšem ani škváry ani míst, kde lyrikova visionářská obraznost, nejúčinnější tam, kde jejími vi-dinami ještě prosvítají obrysy skutečnosti, upadá již v jakési sebeukájení; zato jí nejednou chybívá jednotící klíč v sprádní představ, leckdy neorganickém. Ale nechtějte přeč la du ani pŕva-bu po lyrikovi, jenž podobou poutníku Komenského labyrintem světa, jest extatickým básníkem jeho apokalypsy; vzrušeným žal-mistou dŕsu a hněvu; nemilosrd-ným prorokem hrůzy i hrozby, jehož ohnivý jazyk sám se mu-čivě svíjí.

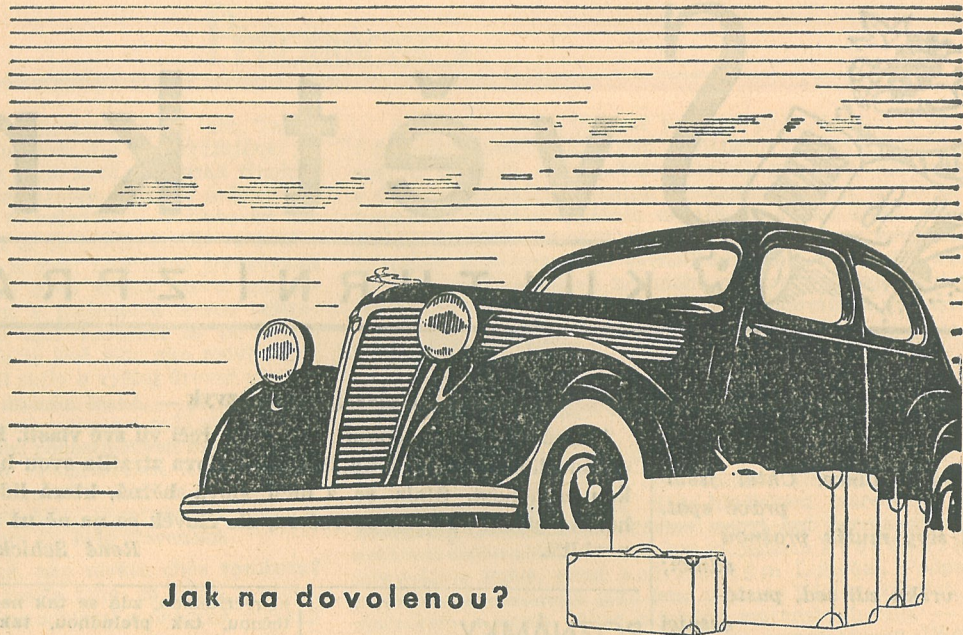
Národní práce z 9. července 1939.

VÝSTAVA KNIŽNÍ GRAFIKY K. SVOLINSKÉHO

Jeden z nejlepších našich kniž-ních grafiků a ilustrátorů děl krásného písemnictví, který ze-jména v poslední době na poli knižní kultury vykonal kus cen-né a velké práce. K. Svolinský, vystavuje ukázky své knižní gra-fiky v nově založeném Kabinetu Krásné knihy. Kabinet Krásné knihy je malá výstavní místnost, spojená zároveň s knihařskou díl-nou manželů Jiroutových, kteří spojili výstavku ukázek prací Svolinského s výstavkou ukázek svého vyspělého a osobitého umě-ní knihvazačského. A tak v dů-věrné bratrské blízkosti vidíte vedle sebe knihy nejrozmanitěj-ších bibliofilských edicí, tak Win-trova Rozínu, sebrance v nádherném vydání Elku se svítí-vými barevnými dřevoryty, Má-

I v nejhlubší odloučenosti do-věděla se obyčejně každá dívka, kteří mladí příslušníci její třídy ve městě jsou na ženění a v hloubi srdce potají mezi ně roz-dělovala svou přízeň nebo ne-ochotu. Jestliže se čírou náhodou setkala s nějakým mladíkem, který jí nebyl proti mysli, sta-žilo jen, aby na sebe pohlédla a hned mu podlehla a bylo veta po jejím duševním klidu, na němž tolik zakládala. Potom nasto-lobdobi tajemného, pokoutního namlouvání. Třebaže prozrazení mivalo v zápětí hanbu a často i sebevraždu a třebaže si byla dobře vědoma, že se tím prohře-šuje proti všem pravidlům mrá-vného chování a svolává na sebe důtku celé společnosti, scházela se se svým milým. A láska si vždycky našla průchod.

V tom vzájemném šileném po-hlavním vábení bylo těžko určit, kdo si vlastně koho namlouvá. Dívka uměla na sebe všelijak důmyslně upozornit. Nejnevinnější způsob byl ten, že vystřídala pod dřevěnou přepážkou jeden čer-vový střevec. Jindy zas stála při západu slunce na verandě. Jindy zas ukázala náhodou svůj obličej mezi broskvovými květy.

Jak na dovolenou?

Tato otázka patří k aktuálním úvahám přítomnosti. Kdo chce rychle a po-hodlně cestovat s přáteli neb rodinou, s možností zastavití kdekoliv a kdykoliv v místě s krásným rozhledem, u vody, v lese, u kulturních a histo-rických památek, rozhodne se pro automobil. Při volbě typu dává zkušený automobilista přednost kvalitě před láci a pořízuje si proto vůz Praga, ať Piccolo, Lady neb Alfa, u nichž hodnotí pevnou stavbu chassis, jakost materiálu, důkladné zpracování, tichý chod motoru, který šetří nervy a dostatek místa pro posádku i zavazadla. Tyto vlastnosti vozů Praga jsou tím cennější, že jsou to současně vozy velmi levné v pro-vozu, takže radost z cestování je ještě zvyšována vědomím finanční výhodnosti.

vůz na statisíce kilometrů

ČESKOMORAVSKÁ - KOLBEN - DANĚK, a. s. automobilní oddělení
Praha - Karlín, Karlova 22. Telefony 32051-5, 38641-5

chův Máj, Nerudovy Zpěvy pátéční, Shakespearův Sen noci svatojánské rovněž ve vydání Elku a řadu nejrozmani-tějších vynikajících děl naší a světové literatury, všechny pak vidíte v sličném rouše v které je oděl Karel Svolinský vyzdobiv je jistou jemnou rukou umělece per-lami, diamanty a drahými kamen-y svých osobitých dřevorytů, litografií a kreseb. Manželé Ji-routovi pak připojili k ukázkám

z dílny výtvarného kouzelníka, inspirujícího se textem knihy řa-du ukázk ze svého atelieru. Jsou to knihy v krásných a úhledných, vkusných a originálních vazbách, prozrazujících nejen ruku doko-nalého femeslníka, ale i vyspělý cit i obraznost čtenáře, který do-vede obsahu díla, jeho poetické kráse nalézt rovnomocninu v bar-vě, provedení a tvaru vazby. A tak je nám první výstava v Ka-binetu Krásné knihy krásným

svědectvím viditelné spolupráce básníkovy, výtvarnickovy a knih-vazačovy, z nichž jeden každý má svůj podíl na naší radosti z krásné knihy, z básnického díla i románu, z tvůrčího slovesného projevu, který nakonec, když pře-šel ještě rukou básníka výtvar-ného a mistra knihvazačského nás přitahuje svým uslechtlivým a krásným vzhledem uchovávajíc-im zázrak krásy niterné, zářící ze slov, veršů a vět.

Jindy šla navečer na lednové nebo červenové lampionové slavnosti. Jindy zas hrála na strun-nový nástroj č' in tak, aby to mladík v sousedním domě slyšel. Jindy zas poprosila učitele svého mladšího bratra, aby jí opravil básně, při čemž jí byl mladší bratr poslíčkem. Když byl učitel mladý a romantický, třeba jí ta-ké odpověděl verš. Jindy jí zas zprostředkovala zprávy služka nebo soucitná švagrová, nebo kup-čařova žena od vedle, nebo jeř-tiška. Když byl on i ona k sobě vábeni, bylo vždycky možno umluvit tajnou schůzku. Takové schůzky byly vždycky nesmírně chorbobné; mladá dívka se neumě-la bránit a láska, zbavená roz-marného koketování, se jim za-to vymstila, jak to zpodobují ne-bo by aspoň rády zpodobnily všechny čínské milostné romány. Dívka třeba otěhotněla. Následo-valo pak období vřelého stýkání a mlkování, prudkého a přece jen něžného, vzácného, protože pokoutního, a zpravidla tak bla-ženého, že dlouho nepotrvalo.

Za to situace se mohlo stát všelicos. Mladík nebo dívka byli třeba bez vlastního souhlasu za-snoubeni s někým jiným a dívka

pak trpce želela, že ztratila ví-nok. Nebo zase mladík odešel pryč a když při zkouškách zdár-ně obstál, vnutíla mu nějaká vý-značnější rodina za ženu jinou. Anebo se jedna rodina odstěho-vala do jiného města a ti dva se už nikdy nespátřili. A i když třeba mladík zdržující se v dále zůstal věrným, přišla do toho válka a nastalo pak nekonečné čekání a průtahy. Děvo, která na v odloučené komnatě čekala, zbýval jen smutek a žal. Když byla opravdu vášnivě zamilová-na, roznemohla se samou láskou (což je v čínských milostných ro-mánech úzasně běžné) a z očí jí vyprchala všechna záře i radost; postrašení rodiče začali pak pá-trat a když jí umožnili ten vy-toužený sňatek, zachránili jí ži-vot. A tak přece jen nakonec byli spolu šťastni.

Láska tedy v čínském myšlení splýnula s pláčem, smutkem a touhou a následkem té ženské od-loučenosti vnikl do celé čínské milostné poesie žalobný, unylý tón. Od dynastie T'ang jsou čín-ské milostné písně vesměs písně-mi touhy, resignace a nesmírné-ho smutku. Bývá to často píseň odloučené děvy, toužící po milen-

ci, nebo kweijüan, nebo opuš-těné manželky, čili č' i fu; obě ta témata jsou ku podivu velmi oblíbená u mužských básníků.

Ve shodě s celkovým záporným postojem k životu jsou čínské mi-lostné písně písněmi o odloučení, odchodu, zmařených nadějích a nezkroutných touhách, nebo o dešti a soumraku a prázdné komnatě a »chladném ložku, o teskných včítkách a zášti k mužské vřikavosti a pohoze-ném vějíři na podzim, o zaslém jaru a opadlých květech a zvad-lé krásě, o blikavých svících a zimních nocích a hluboké zma-látnělosti a rozlítostněnosti a kvačící smrti. Typického výrazu došla tato náda v básni Taijü, která napsala krátce před smrtí, když se dověděla, že se má stát ženou Paojiovou její sestřenice, verše, památné svým nesmírným smutkem:

Letos zahrabávám opadlé květy. Kdopak napřesrok zahrabe mne?

Někdy má však dívka to štěstí, že je z ní přece jen »přičinlivá manželka a moudrá matka«. Čín-ské drama se končívá šťastně re-finém: »Kčž se všichni milenci světa shledají v manželství«